

Ο ΜΝΗΣΤΩΡ ΙΩΣΗΦ

Ο ΚΑΤΑ ΝΟΜΟΝ ΠΑΤΗΡ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ*

Υ Π Ο
ΜΑΡΚΟΥ Α. ΣΙΩΤΟΥ
'Ομοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

3. Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΝΗΣΤΩΡΟΣ ΙΩΣΗΦ.

Αἱ πληροφορίες καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως περὶ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ εἶναι ἐξ ἴσου λίαν ἐλλιπεῖς. Οἱ περισσότεροι τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, ἤδη ἀπὸ τῆς μεταποστολικῆς ἐποχῆς τῶν μέσων τοῦ β' μ.Χ. αἰῶνος καὶ ἐξῆς, περιορίζονται κατὰ κανόνα εἰς τὴν μνείαν τῶν περὶ τοῦ Ἰωσήφ πληροφοριῶν τῶν Εὐαγγελίων. Πᾶν ὅ,τι ὑπ' αὐτῶν ἀναφέρεται πέρα τῶν πληροφοριῶν τούτων εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ὅτι προέρχεται ἐκ τῆς ἔτι τότε ζώσης προφορικῶς ἱστορικῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ Ἰωσήφ ἢ ὅτι ἀποτελεῖ προσωπικὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἐκάστοτε ἀναφέροντος ταύτην ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως. Προκειμένου βεβαίως περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τοῦ β' μ.Χ. αἰῶνος, ἐπιτρέπεται νὰ λεχθῇ ὅτι καὶ οὗτοι ἐγνώριζον καλῶς τὰ τῆς ζωῆς τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ζώσης ἔτι προφορικῶς ἱστορικῆς παραδόσεως. Οἱ μετ' αὐτοὺς ὅμως ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς τῶν γ' καὶ δ' μ.Χ. αἰῶνων ἠναγκάζοντο νὰ περιορίζωνται μόνον εἰς τὰς πληροφορίες τῶν προγενεστέρων των, αἱ ὁποῖαι εἶχον γραπτῶς διατυπωθῆ, διὰ δύο λόγους: α) διότι σὺν τῷ χρόνῳ εἶχεν ἐκλείψει ἢ προφορικῆ παραδόσις· καὶ β) διότι ἢ ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν προβολῆ πληροφοριῶν ὅπως ἀνιστορήτων προσέδιδεν ἀπολογητικὸν χαρακτῆρα εἰς τὰ ὑπ' αὐτῶν ἀντιπροβαλλόμενα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἔπρεπεν ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον τοῦτον νὰ εἶναι ἀπολύτως πειστικά, νὰ εἶναι δηλαδὴ κατὰ τὸ δυνατόν θεμελιωμένα ἐπὶ προγενεστέρων γραπτῶν πηγῶν. Τὴν ἐντύπωσιν ἀκριβῶς ταύτην δημιουργοῦν πᾶσαι αἱ ἐν συνεχείᾳ παρατιθέμεναι πληροφορίες τῶν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων.

α'. Ὁ ἀπολογητῆς Ἰ ο υ σ τ ῖ ν ο ς, ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς († 165), εἶναι ὁ πρῶτος μετὰ τοὺς συγγραφεῖς τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὁ ὁποῖος κάμνει λόγον περὶ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ²⁵. Οὗτος ἀναφερόμενος εἰς τὸ ξυλουργικὸν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 438 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

25. Ὁ Ἰ ο υ σ τ ῖ ν ο ς ἀναφέρεται καὶ εἰς τὰς περὶ Ἰωσήφ πληροφορίας τῶν Εὐαγγελίων, ὅρα: α) Διάλογον πρὸς Τρύφωνα 78,3 καὶ 7, ἐνθα παραπέμπει εἰς τὰ Μτθ. 1,19-21. 2,1-2·15. Λκ. 2,1-13· β) αὐτόθι 88,7-8. Ἐνταῦθα ὁ λόγος περὶ τῶν χωρίων Μτθ. 3,18 Μρ. 1,9. Λκ. 3,23-24· γ) αὐτόθι 102,2 καὶ 103,3, ἐνθα ὁ λόγος περὶ τοῦ Μτθ. 2,1-15.

ἐπάγγελμα τοῦ Ἰωσήφ γράφει· «Ταῦτα τὰ τεκτονικά ἔργα εἰργάζετο ἐν ἀνθρώποις ὢν, ἄροτρα καὶ ζυγά, διὰ τούτων καὶ τὰ τῆς δικαιοσύνης σύμβολα διδάσκων...»²⁶. Ἰδιαιτέραν ἀξίαν προσλαμβάνει ἢ εἰς τὸν Ἰουστῖνον ἀποδιδόμενη πληροφορία τῆς συριακῆς μεταφράσεως (στ'-ζ' μ.Χ. αἰὼν) τῆς ψευδεπιγράφου «Ἐπιστολῆς τοῦ Πιλάτου πρὸς τὸν Ἡρώδη τὸν Ἀγρίππαν» τοῦ δ' μ.Χ. αἰῶνος²⁷. Ὁ συντάκτης τῆς συριακῆς ταύτης μεταφράσεως τῆς ψευδεπιγράφου «Ἐπιστολῆς τοῦ Πιλάτου πρὸς τὸν Ἡρώδη»²⁸ παρουσιάζεται γνωρίζων πληροφορίαν τοῦ ἀπολογητοῦ Ἰουστίνου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ μνήστωρ Ἰωσήφ εἶχεν ἀποκτήσει πέντε υἱοὺς ἐκ τῆς ἀποθανούσης προτέρας γυναικὸς αὐτοῦ. Ἡ πληροφορία αὕτη δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ ἐλληνικόν (τὸ πρωτότυπον) κείμενον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Ψ.-Πιλάτου πρὸς τὸν Ἡρώδη²⁹, ἀλλ' ἀποτελεῖ προσθήκην εἰς αὐτὴν τοῦ συντάκτου τῆς ἐν λόγῳ συριακῆς μεταφράσεως, ἔχει δὲ ὡς ἔπεται: «Ἰουστῖνος, εἷς ἐκ τῶν συγγραφέων τῶν ἡμερῶν τοῦ Αὐγούστου, τοῦ Τιβερίου, καὶ τοῦ Γαίου (Καλιγούλα) εἰς τὸν τρίτον λόγον του ἔγραψε· Μαρία ἡ Γαλιλαία, ἡ γεννήσασα τὸν Μεσσίαν, τὸν σταυρωθέντα εἰς Ἱεροσόλυμα, εἰς οὐδένα ἀνῆκεν ἄνδρα· καὶ ὁ Ἰωσήφ δὲν τὴν ἐγκατέλειπεν, ἀλλ' οὗτος παρέμεινεν ἐν καθαρότητι χωρὶς γυναικὸς, αὐτὸς καὶ οἱ πέντε υἱοὶ του, οἱ γεννηθέντες ἐκ τινος προτέρας αὐτοῦ γυναικὸς· ἡ δὲ Μαρία ἔμεινεν ἄνευ συζύγου τινός»³⁰. Ἐρωτᾶται· κατὰ πόσον εἶναι δυνατὸν ἢ προσθήκη αὕτη τοῦ συντάκτου τῆς συριακῆς μεταφράσεως τῆς ψευδεπιγράφου ἐπιστολῆς

26. Ὅρα Διάλογον 88,8.

27. Ὅρα W. Wright, Contribution to the Apocryphal Literature of the New Testament, collected and edited from Syriac Manuscripts in the British Museum with an English Translation and Notes, London 1865, σελ. 17 καὶ 59. Πρβλ. Th. Zahn, Brüder und Vettern Jesu, Leipzig 1908, 308,2. Walter Bauer, Das Leben Jesu im Zeitalter der neutestamentlichen Apocryphen, Tübingen 1909, σ. 17-18.

28. Ὅρα περὶ αὐτῆς W. Wright, ἐνθ' ἀν., σελ. 6-7 § III καὶ σελ. 16.

29. Ὅρα παρὰ Montagne Rhodes James, The Apocryphal New Testament, being the Apocryphal Gospels, Acts, Epistles, and Apocalypses, Oxford 1924, reprinted 1953, 155, ἐνθα παρέχεται ἀγγλικὴ μετάφρασις ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ πρωτοτύπου. Πρβλ. E. Hennecke, Handbuch zu den neutestamentlichen Apocryphen, Tübingen 1904, 144-147.

30. Ἡ ὑπὸ τοῦ W. Wright (μν. ἔργ., 16) παρεχομένη ἀγγλικὴ ἀπόδοσις τῆς συριακῆς μεταφράσεως ἔχει ὡς ἑξῆς: «Justinus, one of the writers who were in the days of Augustus and Tiberius and Gaius (Caligula), wrote in his third discourse: Mary the Galilaean, she who bore the Messiah, who was crucified in Jerusalem, had not belonged to a man; and Joseph dit not forsake her; but Joseph remained in purity without a wife, he and his five sons by a former wife; and Mary remained without a husband».

ταύτης τοῦ Πιλάτου νὰ βασιζέται εἰς ἀθθεντικὴν πληροφορίαν τοῦ ἀπολογητοῦ Ἰουστίνου. Ὁ W. Wright διαμφισβητεῖ τὴν ἐκ τοῦ Ἰουστίνου προέλευσιν τῆς πληροφορίας ταύτης³¹. Ἐξ ἀντιθέτου ὁ Γερμανὸς Th. Zahn ἀποδέχεται τὴν ἐκ τοῦ Ἰουστίνου προέλευσίν της³². Πάντως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπολύτως βέβαιον ὅτι ἔφθανε μέχρι τοῦ ἀπολογητοῦ Ἰουστίνου ἡ ζῶσα προφορικὴ παράδοσις τῆς πρώτης Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον τὴν παράδοσιν ταύτην ἀπηχοῦν καὶ αἱ σχετικαὶ πρὸς αὐτὸν πληροφορίαι τῶν Ἡγησίππου, Εἰρηναίου, Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, καὶ Ὁριγένους. Ἐὰν πράγματι ἡ πληροφορία αὕτη προέρχεται ἐκ τοῦ Ἰουστίνου, πρέπει νὰ ὑπῆρχεν εἰς ἓν ἐκ τῶν πολλῶν ἀπολεσθέντων ἔργων αὐτοῦ³³. Ὡς παρατηρεῖ ὁ Th. Zahn, ὑπεραμυνόμενος μετὰ κατηγορηματικότητος τῆς ἀθθεντικῆς προελεύσεως τῆς πληροφορίας ταύτης ἐκ τινος ἀπολεσθέντος κειμένου τοῦ Ἰουστίνου, ἡ κατὰ τὸν στ' ἢ ζ' μ.Χ. αἰῶνα ἐσφαλμένη ἀπόδοσις τῆς πληροφορίας ταύτης εἰς τὸν Ἰουστίνον δὲν ἦτο δυνατὴ, ἔνεκα τοῦ ἀπολογητικοῦ χαρακτῆρός της, ὡς καὶ διότι ἡ αὕτη πληροφορία ἦτο εὐρύτατα γνωστὴ καὶ ἐκ τῶν κειμένων τοῦ Ὁριγένους. Οὕτω συνάγεται ὅτι ἦτο καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου, τοῦ ἐγγύτερον εὐρισκομένου πρὸς τὴν ζῶσαν καὶ προφορικῶς ἱστορικὴν παράδοσιν τῆς πρώτης Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἢ ἐκ προτέρας γυναικὸς τοῦ Ἰωσήφ ἀπόκτησις τῶν τέκνων αὐτοῦ, τῶν ἀναφερομένων ὡς ἀδελφῶν τοῦ Ἰησοῦ³⁴.

β'. Ὁ ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανὸς Ἡγησίππος συνέγραψε περὶ τὸ 180 μ.Χ. ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἰπομνήματα»³⁵, εἰς τὰ ἐλάχιστα διασωθέντα ἀποσπάσματα τοῦ ὁποίου ἔχομεν δύο ἀπηχῆσεις τῆς ἄχρι τῶν ἡμερῶν του ζώσης ἱστορικῆς παραδόσεως τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ. Οὕτω γίνεται λόγος εἰς τὸ ἀπόσπασμα Π³⁶, περὶ τῶν

31. Ὁρα μν. ἔργ. 6 § III. Κατὰ τὸν W. Wright, ὁ συντάκτης τῆς συριακῆς μεταφράσεως ταύτης ἀθαιρέτως ἀποδίδει τὴν ἐν λόγῳ πληροφορίαν εἰς τὸν Ἰουστίνον, παρασυρθείς ἐκ τοῦ κειμένου τῆς πρώτης ἀπολογίας αὐτοῦ (46 καὶ 48), ἐνθα γίνεται λόγος περὶ τῶν «Ἀποκρύφων Πράξεων τοῦ Πιλάτου».

32. Ὁρα Th. Zahn, *Geschichte des neutestamentlichen Kanons*, Erlangen und Leipzig 1892, II, 2, 777-780.

33. Πρβλ. Π. Χρήστου, Ἑλληνικὴ Πατρολογία, Θεσσαλονίκη 1978, 539-561. Μία τοιαύτη πληροφορία ἦτο κάλλιστα δυνατὸν νὰ ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἀπολεσθὲν ἔργον τοῦ Ἰουστίνου «Σύνταγμα κατὰ πασῶν τῶν αἰρέσεων». Κατὰ τὸν Th. Zahn (ἐνθ' ἄν., 778), ἡ πληροφορία αὕτη ὑπῆρχε μᾶλλον εἰς τὸ κείμενον τοῦ «Διαλόγου πρὸς τὸν Ἰουδαῖον Τρύφωναν», τὸ ὅποιον δὲν ἐσώθη πλήρως.

34. Πρβλ. Μ. Σιώτου, Τὸ πρόβλημα τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἰησοῦ, Ἀθῆναι 1950, 43.

35. Ὁρα Ἡγησίππου, Ἀποσπάσματα ἐκ τῶν «Ἰπομνημάτων» αὐτοῦ ΒΕΠΒΣ 5,82-86.

36. Ὁρα αὐτόθι, 5,83,39-84,21: «ἔτι δὲ περιῆσαν οἱ ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ Κυρίου

δισεγγόνων τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, τῶν «υἱωνῶν» τοῦ Ἰούδα, τοῦ κατὰ σάρκα λεγομένου αὐτοῦ «ἀδελφοῦ» (τοῦ Κυρίου δηλαδή), οἱ ὅποιοι ἐκλήθησαν εἰς ἀνάκρισιν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Δομιτιανοῦ, ὡς ἀπόγονοι τοῦ βασιλέως Δαυὶδ, ὡς διεκδικοῦντες δῆθεν τὸν θρόνον ἐκεῖνου. Λόγος γίνεται ὡσαύτως καὶ εἰς τὸ ἀπόσπασμα V, περὶ τῆς ἐκλογῆς «Σ υ μ ε ὶ ν τ ο ῦ Κ λ ω π ᾶ», ἐπίσκοπου Ἱεροσολύμων, μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου. Κατὰ τὴν πληροφορίαν ταύτην τοῦ Ἠγησίππου, τὸν Συμεῶνα «προέθεντο πάντες, ὄντα ἀνεψιὸν τοῦ Κυρίου δευτερον»³⁷. Ὁ Συμεὼν οὗτος ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ ἀπόσπασμα III τοῦ αὐτοῦ ἔργου. Εἰς αὐτὸ λέγεται, ὡς προεδηλώθη, περὶ τῶν δισεγγόνων τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, ὅτι καὶ οὗτος κατηγορήθη ὡς ὑποπτος διὰ τὴν δημοσίαν τάξιν, διότι ἦτο ἀπόγονος τοῦ Δαυὶδ καὶ Χριστιανός³⁸.

Ἐκ τῶν ἐλαχίστων διασωθέντων ἀποσπασμάτων τούτων τοῦ ἀπολεσθέντος ἔργου τοῦ Ἠγησίππου («Ὑπομνήματα») παρέχεται ἡ ἐντύπωσις τῆς ἀναφορᾶς εἰς αὐτὸ καὶ πολλῶν ἄλλων πληροφοριῶν περὶ τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν τοῦ Ἰωσήφ. Σαφεῖς ἐνδείξεις συνιστοῦν αἱ ἐκφράσεις αὐτοῦ· α) περὶ τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου, «Οὗτος ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ἅγιος ἦν»³⁹. β) περὶ Συμεῶνος τοῦ Κλωπᾶ, «οὗ γεγονέναι αὐτόν, καὶ πρότερον ὁ λόγος ἐδήλωσε»⁴⁰. καὶ γ) περὶ ἐτέρων, «ἀπὸ γένους ἑνὸς τῶν φερομένων ἀδελφῶν τοῦ Σωτῆρος, ᾧ ὄνομα Ἰούδας...»⁴¹.

γ'. Ὁ Εἰρηναῖος († ca 202), ὁ πρῶτος συστηματικὸς ἀντιαιρετικὸς συγγραφεὺς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἀποκρούει τὰς συκοφαντίας τῶν Ἑβραϊστῶν, Ἰουδαϊστῶν, ἐχθρῶν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τοῦ Κηρίνου, ἑνὸς ἐκ τῶν πρώτων γνωστικίζοντων πολεμίων τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, κατὰ τῆς ἀειπαρθενίας τῆς Θεοτόκου. Κατ' αὐτούς, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη ἐκ

υἱωνοὶ Ἰούδα, τοῦ κατὰ σάρκα λεγομένου αὐτοῦ ἀδελφοῦ...» (Πρβλ. Εὐσέβιου, Ἐκκλ. Ἰστ. 3,20,1-8, ΒΕΠΕΣ 19,263-264. Περὶ αὐτῶν ὅρα καὶ Ἀπόσπασμα III, ΒΕΠΕΣ 5, 84,34,40.

37. Αὐτόθι, ΒΕΠΕΣ 5,85,33-35. Ἐνταῦθα ὁ Κλωπᾶς ὀνομάζεται θεῖος τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἄρα εἶναι ἀδελφὸς τοῦ Ἰωσήφ. Πρβλ. Εὐσέβιου, Ἐκκλ. Ἰστ. 4,22,2-6. ΒΕΠΕΣ 19,302,36-303,4. Αὐτόθι, 3,11, ΒΕΠΕΣ 19,261,32-262,2. καὶ 3,32,7, ΒΕΠΕΣ 19,274,36-375,7.

38. Αὐτόθι, Ἀπόσπασμα III, ΒΕΠΕΣ 5,84,25.

39. Αὐτόθι, Ἀπόσπασμα II, ΒΕΠΕΣ 5,82,14. Ἐνταῦθα γίνεται λόγος καὶ περὶ τῆς θανατώσεως τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. (ΒΕΠΕΣ 5, 82,30-83,37). Τὰς πληροφορίας ταύτας τοῦ Ἠγησίππου μετὰ ταῦτα ἐπαναλαμβάνουν ἀκριβῶς, οἱ Ὠριγένης (Κατὰ Κέλσου 1,47, ΒΕΠΕΣ 9,102,25-103,2), καὶ Εὐσέβιος (Ἐκκλ. Ἰστ., 2,23,3-19. ΒΕΠΕΣ 19,244-246).

40. Αὐτόθι, Ἀπόσπασμα III, ΒΕΠΕΣ 5,84,33.

41. Αὐτόθι, Ἀπόσπασμα III, ΒΕΠΕΣ 5,84,34-35. Πρβλ. Εὐσέβιου, Ἐκκλ. Ἰστ. 3,32,5, ΒΕΠΕΣ 19,274,23-25.

τοῦ γάμου τοῦ Ἰωσήφ μετὰ τῆς παρθένου Μαρίας. Ὁ συκοφαντικὸς χαρακτήρ τῶν ἀντιλήψεων τῶν ἐν λόγῳ αἰρετικῶν ἐκφράζεται δι' ὅλης τῆς διαθέσεως αὐτῶν νὰ προσβάλουν τὴν τιμὴν ἰδιαιτέρως τῆς Παναγίας Θεοτόκου. Ἡ καθόλου δὲ κατ' αὐτῶν πολεμικὴ τοῦ Εἰρηναίου βασίζεται εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν μέχρι καὶ τῶν ἡμερῶν του ζῶσαν ἱστορικὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας⁴².

δ'. Κ λ ῆ μ η ς ὁ Ἀ λ ε ξ α ν δ ρ ε ὺ ς († ca 216) εἰς τὸ ἐπίσης ἀπολεσθὲν ἔργον του «Ἵ π ο τ υ π ῶ σ ε ι ς»⁴³ πρέπει νὰ ἔκαμνε εὐρύτερον λόγον περὶ τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ. Οὕτω γίνεται λόγος εἰς διασωθὲν ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου ἀπόσπασμα τοῦ ἔργου τούτου περὶ τῆς ἐκλογῆς ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου, ὡς καὶ περὶ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου του⁴⁴. Παρατηρεῖται γενικώτερον ὅτι τὰ ὀλίγα διασωθέντα ἀποσπάσματα τοῦ ἔργου τούτου ἐκφράζουν τὸ πνεῦμα τῆς προφορικῆς ἱστορικῆς παραδόσεως τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο ἀκριβῶς ἰσχύει καὶ διὰ τὰ ἄλλα ἀπολεσθέντα ἔργα τῆς αὐτῆς περιόδου, ὡς λ.χ. τῶν Παπίου Ἱεραπόλεως, Λογίων Κυριακῶν ἐξηγήσεις, Ἠγησίππου, Ἵπομνήματα, Ἰουστίνου, Σύνταγμα κατὰ πασῶν τῶν αἰρέσεων, κλπ.

ε'. Ὁ Ὠ ρ ι γ ἑ ν η ς († 254) παρέχει περισσοτέρας ἐνδείξεις περὶ τῆς ἄκρι τῶν ἡμερῶν του διατηρήσεως τῆς προφορικῆς ἱστορικῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ καὶ τῶν οἰκειῶν αὐτοῦ. Ὁ ἐρευνητικώτατος καὶ κριτικώτατος οὗτος συγγραφεὺς τῶν ἀρχῶν τοῦ γ' μ.Χ. αἰῶνος ὑπογραμμίζει πρῶτον τὴν θεοσεβειαν τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, καθόσον, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐβεβαιώθη διὰ τοῦ ὁράματος τοῦ ἀγγέλου ὅτι ἡ ἐκ Πνεύματος Ἀγίου ἐγκυμοσύνη τῆς Θεοτόκου ἐπιφυλάσσει εἰς αὐτὸν τὴν ἐξαιρετικὴν τιμὴν τῆς παροχῆς προστασίας εἰς τὸ θεῖον βρέφος καὶ τὴν ἀγνὴν μητέρα αὐτοῦ Θεοτόκον, «ἐφοβεῖτο οὐχ ὅτι ἐπόρνευσεν, ἀλλὰ διὰ τὸ παράδοξον καὶ ὅτι ἡγνῶει, εἰ ἤδη μεμόρφωται τὸ ἐξ Ἀγίου Πνεύματος»⁴⁵.

Εἰς ἕτερον χωρίον ὁ Ὠριγένης ἀποκρούει τὴν καθόλου ἀντίληψιν

42. Ὅρα Εἰρηναίου, Κατὰ πασῶν τῶν Αἰρέσεων 1,26,1-3,21,1'4-5 καὶ 3, 22,4. Πρβλ. Εὐσεβίου, Ἐκκλ. Ἱστ. 5,8,10. ΒΕΠΕΣ 19,328,11-13.

43. Ὅρα ἐκδ. ΒΕΠΕΣ 8,375-380.

44. Ὅρα «Ἵποτυπώσεων», βιβλίον VI, ΒΕΠΕΣ 8,377,32-33 καὶ βιβλίον VII ΒΕΠΕΣ 8,378,17,21. Πρβλ. Εὐσεβίου, Ἐκκλ. Ἱστ. 2,1,3, καὶ 2,1,4, 2,23,3' 19. καὶ 6,14,1, ἐνθα ὁ λόγος περὶ Ἰούδα, ἐνὸς ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰωσήφ καὶ συντάκτου τῆς ὁμωνύμου καθολικῆς Ἐπιστολῆς. Πρβλ. J. Blinzler, μν. ἔργ. 101, ὑποσ. 29 καὶ 131 ὑποσ. 7. Τοῦ αὐτοῦ, Herrenbrüder, ἐν H. Haag, Bibellektion, 2. Aufl. Zürich-Köln 1968, 719. J. Kümmel, Einleitung in das Neue Testament. 15. Aufl., Heidelberg 1964, 312.

45. Ὅρα Ὠριγένους, Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον (1,20). Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν σειρῶν 17-18. ΒΕΠΕΣ 14,240,17-26.

τοῦ πολέμου τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ἐθνικοῦ Κέλσου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐγεννήθησαν ἐκ τοῦ γάμου τοῦ Ἰωσήφ μετὰ τῆς Θεοτόκου⁴⁶. Ὁ Ὀριγένης ἀπαντᾷ εἰς τὸν Κέλσον· α) ὅτι ὁ χαρακτηριζόμενος τοῦ Ἰακώβου, καὶ τῶν ἄλλων τέκνων τοῦ Ἰωσήφ, ὡς ἀδελφῶν τοῦ Κυρίου, ἐξηγεῖται «οὐ τοσοῦτον διὰ τὸ πρὸς αἵματος συγγενές ἢ τὴν κοινὴν αὐτῶν ἀνατροφὴν, ὅσον διὰ τὸ ἦθος καὶ τὸν λόγον»⁴⁷. β) ὅτι ἡ δῆλωσις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ «Ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου· ἅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς αὐτός μου ἀδελφός καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν» (Μτθ. 12,49-50. Μρ. 3,31-35. Λκ. 8,19-21), πρὸς τοὺς εἰδοποιήσαντας αὐτὸν ὅτι ἡ μήτηρ του καὶ οἱ ἀδελφοί του προσῆλθον ἀναζητοῦντες αὐτόν, ἐκφράζει τὴν θεϊκὴν σχέσιν τοῦ Κυρίου ἐναντι πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἄνευ τῆς διακρίσεως ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἔκαμνεν ὁ ἀπλοῦς λαὸς περὶ τῶν κατὰ σάρκα νομιζομένων συγγενῶν του⁴⁸.

Ὁ Ὀριγένης εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Ἰουδαίου Ἰωσήπου⁴⁹, ὁ ὁποῖος «...καίτοι γε ἀπιστῶν τῷ Ἰησοῦ ὡς Χριστῷ, ζητῶν τὴν αἰτίαν τῆς τῶν Ἱεροσολύμων πτώσεως καὶ τῆς τοῦ ναοῦ καθαιρέσεως» (70 μ.Χ.), ἀντὶ νὰ ἀποδώσῃ ταῦτα εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων θανάτωσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, «...ὥσπερ ἄκων οὐ μακρὰν τῆς ἀληθείας γενόμενός φησι ταῦτα συμβεβηκέναι τοῖς Ἰουδαίοις κατ' ἐκδίκησιν Ἰακώβου τοῦ δικαίου, ὃς ἦν ἀδελφός Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ, ἐπειδήπερ δικαιοτάτος αὐτὸν ὄντα ἀπέκτειναν...». Ἐπὶ τῆς κρίσεως ταύτης τοῦ Ἰωσήπου ὁ Ὀριγένης ἐπιλέγει: «...εἴπερ οὖν διὰ Ἰακώβον λέγει συμβεβηκέναι τοῖς Ἰουδαίοις τὰ κατὰ τὴν ἐρήμωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ, πῶς οὐχ εὐλογώτερον διὰ Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν τοῦτο φάσκων γεγονέναι;»⁵⁰.

Ὁ Ὀριγένης ἀναφερόμενος εἰς τὴν κοινὴν ἀντίληψιν τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνομιζέτο οὗτος υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς Μαρίας, τῆς «γυναικὸς αὐτοῦ», καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ μετὰ ταῦτα Ἰουδαῖοι ἠρνοῦντο τὴν θεότητά του, παρέχει τὴν πληροφορίαν περὶ τοῦ γάμου τοῦ Ἰωσήφ μετὰ τῆς «π ρ ο τ έ ρ α ς ἰ α ὐ τ ο ῦ γ υ ν α ι κ ὸ ς»,

46. Ὅρα Κατὰ Κέλσου 6,16. ΒΕΠΕΣ 10,71,22-28.

47. Ὅρα Κατὰ Κέλσου, 1,47. ΒΕΠΕΣ 9,102,35-40.

48. Αὐτόθι, ΒΕΠΕΣ 9,102,27-103,2.

49. Ἰωσήπου, Ἀρχαιολογία XX, 9,1,197-203. Πρβλ. Εὐσεβίου, Ἐκκλ. Ἱστ. 2,23,19-20. Ὡς παρατηρεῖ ὁ Ed. S c h w a r t z εἰς τὴν μικρὰν ἐκδοσιν τῆς Ἐκκλ. Ἱστορίας (Leipzig 1932, 4. Aufl.) δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ ἐνταῦθα χωρίον τῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ Ἰωσήπου ἡ γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔγινε τὸ ἔτος 70 μ.Χ. ἡ καταστροφὴ τῶν Ἱεροσολύμων πρὸς τιμωρίαν τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν θανάτωσιν τοῦ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου.

50. Ὅρα κατὰ Κέλσου Γ' 47, ΒΕΠΕΣ 9,102,37-103,2. Πρβλ. Εὐσεβίου, Ἐκκλ. Ἱστ. 2,6,3-4 καὶ 8. Αὐτόθι, 2,23,20. ΒΕΠΕΣ 19,230,30-231,2 καὶ 245,8-13.

ἐκ τῆς ὁποίας εἶχεν ἀποκτήσει τὰ τέκνα του⁵¹. Ἡ πληροφορία αὕτη ἀσφαλῶς εἶναι γνωστὴ εἰς τὸν Ὁριγένην ἐκ τῆς ζώσης ἐτι προφορικῆς ἱστορικῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ὁριγένης ἐπικαλεῖται μάλιστα ὑπὲρ τῆς παραδόσεως ταύτης τὰς μόνας γραπτὰς τότε μαρτυρίας τῶν Ἀποκρύφων Εὐαγγελίων τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Ἰακώβου⁵².

Ὁ Ὁριγένης κατενόει, ὡς καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ, τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, περὶ τῆς πραγματικῆς καὶ τῆς θεολογικῆς ἀξίας τῆς μνηστείας τῆς Θεοτόκου μετὰ τοῦ Ἰωσήφ⁵³. «Οὐ γὰρ διὰ τὸ εἶναι αὐτῆς μνηστήρ ὠνομάσθη ἀνὴρ, ἀλλὰ οἰκονομήσαντος τοῦτο διὰ πολλὰ τοῦ Θεοῦ, πρῶτον μὲν, ἵνα ὑποπτευθῆ παρά τισιν, ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἐκύησεν ἡ Μαρία, καὶ μὴ λιθοβοληθῆ, ὡς ἐκπαρθενεύσασα, ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος, ἵνα ἀπατηθεὶς καὶ αὐτὸς οἰηθῆ τὸν Ἰησοῦν ἐκ τοῦ Ἰωσήφ ὄντα καὶ ὡς ἀνθρώπῳ ἐπιτίθηται καὶ ἡττηθεὶς πέση καὶ ἀνακληθῆ τὸ πτώμα τῆς ἀνθρωπότητος ἐν Χριστῷ καὶ βληθῆ ὁ διάβολος»⁵⁴.

Κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ Ὁριγένους, τινὲς ἐκ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἐκκλησίας διέδιδον ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπεκήρυξε τὴν παναγίαν Μητέρα του, διὰ τὴν μετὰ τὴν γέννησίν του συζυγικὴν ζωὴν τῆς μετὰ τοῦ Ἰωσήφ: «Οὐκ ὀκνητέον δὲ εἰπεῖν, ἵνα μὴ ἐπαπατηθῆ τις ὑπὸ τῶν πιθανότητα χρωμένων καὶ διδασκόντων ψευδῶς, ὅτι ἐτόλμησέ τις εἰπεῖν κατὰ τῆς Μαρίας, ὡς ἄρα ὁ Σωτὴρ αὐτὴν ἠρνήσατο ἐπεὶ, φησὶν, συνήφθη μετὰ τὴν ἀπότεξιν τὴν τοῦ Σωτῆρος τῷ Ἰωσήφ... Ἄλλ' οὐδὲ ἔχουσιν αὐτὴν ἀποδεῖξαι, ὅτι συνουσία ἐχρήσατο, μετὰ τὴν ἀπότεξιν τοῦ Σωτῆρος· οἱ γὰρ υἱοὶ Ἰωσήφ οὐκ ἦσαν ἀπὸ

51. "Ὁρα Ὁριγένους, Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον τόμος Ι' 17, ΒΕΠΕΣ 13,28,30-29,10: «...ἔλεγον δὲ οἱ θαυμάζοντες, οὐκ εἰδότες αὐτὸν παρθένου υἱὸν οὐδὲ πιστεύοντες... ἀλλ' ὑπολαμβάνοντες εἶναι Ἰωσήφ τοῦ τέκνονος... Ῥώντο οὖν αὐτὸν εἶναι Ἰωσήφ καὶ Μαρίας υἱόν, τοὺς ἀδελφοὺς Ἰησοῦ φασὶ τινες εἶναι, ἐκ παραδόσεως ὀρμώμενοι τοῦ ἐπιγεγραμμένου κατὰ Πέτρον Εὐαγγελίου ἢ τῆς Βίβλου Ἰακώβου, υἱοὺς Ἰωσήφ ἐκ προτέρας γυναικὸς συνφικηκυίας αὐτῷ πρὸ τῆς Μαρίας.» Αὐτόθι, τόμος ΙΣΤ', 12, ΒΕΠΕΣ 14, 56,6-12, καὶ τόμος ΙΣΤ', 14, ΒΕΠΕΣ 14,239,10-240,8. "Ὁρα καὶ Ἀποσπάσματα α) 10 εἰς τὸ Μτθ. 1,16, ΒΕΠΕΣ 14,237,7-11· β) 15 εἰς τὸ Μτθ. 1,18-19, ΒΕΠΕΣ 14, 239,3-240,8.

52. Εἰς τὰ σήμερον σφζόμενα ἐλάχιστα ἀποσπάσματα τοῦ «Κατὰ Πέτρον Εὐαγγελίου» οὐδεὶς γίνεταί λόγος περὶ τοῦ Ἰωσήφ. "Ὁρα Erich Klostermann, Apocrypha I. 2. Aufl., Bonn 1908, 8,17-21. Πρβλ. Th. Zahn, Die Geschichte des neutestamentlichen Kanons, Erlangen-Leipzig 1892, II, 2,742-751. "Ὁρα καὶ Ἀπρωτευαγγέλιον Ἰακώβου 8,3.9,2.15,4.16,1.17,1 καὶ 18,1. Πρβλ. Ὁριγένους, Ὁμιλία 7 εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ, ΒΕΠΕΣ 15,23,13-16.

53. "Ὁρα Μ. Α. Σιώτου, Οἱ κατὰ σάρκα προπάτορες τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἀθήναι 1986,37.

54. "Ὁρα Ὁμιλία ΣΤ' εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν, ΒΕΠΕΣ 15,21,4-20. Πρβλ. Τοῦ αὐτοῦ, Ἐρμηνείαν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην ΑΒ', 16, ΒΕΠΕΣ 12,309,10-12.

τῆς Μαρίας, οὐδὲ ἔχει τις τοῦτο παραστήσαι ἀπὸ τῆς Γραφῆς»⁵⁵. Ὁ Ὠριγένειος ἀποκρούει πάντα ταῦτα συμφώνως πρὸς τὴν ἐρμηνευτικὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ τὰς ἀντιλήψεις ἐκείνων, οἱ ὅποιοι μάλιστα ἐπικαλούμενοι καὶ τοὺς Προφῆτας ὑπεστήριζον ὅτι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔχομεν τὴν μετεμψύχωσιν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ, Ἡλιοῦ, Ἰερεμίου, ἢ ἄλλου τινὸς τῶν Προφητῶν (Μτθ. 16,14. Μρ. 8,27. Λκ. 9,19)⁵⁶.

Ὁ Ὠριγένειος ἀποκρούων πᾶσαν συκοφαντίαν κατὰ τῆς Θεοτόκου, περὶ τῶν σχέσεων αὐτῆς μετὰ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, ὡς καὶ πᾶσαν ἐσφαλμένην ἀντίληψιν περὶ τῆς δῆθεν κατὰ σάρκα συγγενείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς θεωρουμένους ἀδελφούς αὐτοῦ, ἀποφαίνεται κατηγορηματικῶς διδάσκων τοὺς πιστοὺς τὴν ὀρθὴν ἱστορικὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ λέγων· «Ζητεῖται παρὰ πολλῶν περὶ τῶν ἀδελφῶν Ἰησοῦ· πῶς εἶχε τούτους, τῆς Μαρίας μέχρι τελευτῆς παρθένου διαμεινάσης». Καὶ ἡ ἀπάντησις του εἰς τοὺς οὕτως ἐρωτῶντας ἦτο· «Ἀδελφούς μὲν οὐκ εἶχε φύσει, οὔτε τῆς Παρθένου τεκούσης ἐτέρους, οὐδὲ αὐτὸς ἐκ τοῦ Ἰωσήφ τυγχάνων. Νόμῳ γὰρ τοιγαροῦν ἐχρημάτισαν αὐτοῦ ἀδελφοί, υἱοὶ τοῦ Ἰωσήφ, ὄντες ἐκ προτεθνηκυίας γυναικός· καὶ ἐπεὶ καθ' ὁμολογίαν γυνὴ αὐτοῦ ἡ Μαριάμ ἐχρημάτισε (τοῦτο γὰρ ὁ Μωυσέως διδάσκει νόμος) μοιχείας τιμωρίαν ἐπάγων κατὰ τοῦ ἐπιβαίνοντος μνηστευθείση Παρθένῳ· Ἐπιφέρεται γὰρ τὸ <Ἀ ν θ' ὦ ν ἐ τ α π ε ἰ ν ω σ ε τ ῆ ν γ υ ν α ἱ κ α τ ο ὕ π λ η σ ῖ ο ν ἀ π ο θ α ν ε ἶ τ α ι> (Δευτ. 23,24)· εἰ τοίνυν ὁ νόμος γυναικὰ τοῦ Ἰωσήφ τὴν κατεγγυηθεῖσαν αὐτῷ παρθένον λέγει· ἀκολούθως τῇ τοιαύτῃ διατάξει ἀδελφοὶ τοῦ Ἰησοῦ εἰρηνται οἱ ἐκ τοῦ Ἰωσήφ, εἰ καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ μὴ τυγχάνει»⁵⁷. Τέλος ὁ Ὠριγένειος ὀνομάζει καὶ τὸν Ἰωάννην, τὸν Υἱὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ ἡγαπημένον μαθητὴν τοῦ Κυρίου, «ἀ δ ε λ φ ὸ ν» τῶν υἱῶν τοῦ Ἰωσήφ, διότι ὁ ἴδιος ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὴν φροντίδα τῆς Μητρὸς του ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Οὕτω κατανοεῖται ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν υἱῶν τοῦ Ἰωσήφ ὡς ἀδελφῶν τοῦ Κυρίου, ἐδικαιολογεῖτο ὑπὸ τῆς

55. Ὅρα Ὁμιλία Ζ' εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν, ΒΕΠΕΣ 15,23,5-9 καὶ 13-16. Α ὑ τ ὅ θ ι, Ὁμιλία ΙΖ'. ΒΕΠΕΣ 15,38,17-27. Ὁμιλία ΙΗ'. ΒΕΠΕΣ 15,41,3-20.

56. Ὅρα ἐρμηνείαν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 1,21, ΒΕΠΕΣ 12,22-29: «Πῶς γὰρ ἐδύνατο σαφῶς δεικνυμένης τῆς Μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας (Μτθ. 13,55 Μρ. 6,3), ὑπολαμβάνομενον τε πατρὸς αὐτῷ τυγχάνειν Ἰωσήφ τοῦ τέκτονος, νομίζειν ἕνα τινὰ τῶν Προφητῶν αὐτοῦ τυγχάνοντα ἐγγεῖρθαι ἀπὸ τῶν νεκρῶν;». Α ὑ τ ὅ θ ι, Ἀπόσπασμα 24 ἐκ τῶν Σειρῶν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην (1,45), ΒΕΠΕΣ 12,350,22 ἐξ.: «Οἱ Προφῆται οὕτως ἔγραψαν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔσται Υἱὸς Ἰωσήφ ἀπὸ Ναζαρέτ». Α ὑ τ ὅ θ ι, Ἀπόσπασμα 27, εἰς τὸ Ἰω. 1,50, ΒΕΠΕΣ 12,351,17-19: «Ἰησοῦν τὸν γεννηθέντα ἐκ Παρθένου ἄνευ καταβολῆς σπέρματος ἀνδρός, ὅστις Υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ μνηστευσαμένου τὴν Μαρίαν χρηματίζει, ἔχων τὴν γένεσιν ἐκ Ναζαρέτ τοπικῶς. Πόλις γὰρ ἡ Ναζαρέτ τῆς Παρθένου».

57. Ὅρα Ὠριγένειος, εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην, Ἀπόσπασμα 31. ΒΕΠΕΣ 12,352,32,353,11. Τ ο ὕ α ὑ τ ο ὕ, Ἐρμηνεία εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην, Τόμ. ΣΤ' 13-14 (Ἰω. 1,21). ΒΕΠΕΣ 12,25,14-21. Α ὑ τ ὅ θ ι, Τόμ. ΙΘ', 2,3. ΒΕΠΕΣ 12, 180,30-32.

Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ μέχρι καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὠριγένους, ἀνευ οἰασθῆ-
ποτε ἄλλης ἐννοίας ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ὁ Ἰουδαϊκὸς νόμος προσέδιδεν εἰς τὸν
μνήστορα Ἰωσήφ, ὡς θετὸν πατέρα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ⁵⁸.

στ'. Ἰ ο ὄ λ ι ο ς ὁ Ἀ φ ρ ι κ α ν ὸ ς († 240) παρέχει εἰς τὴν «Ἐπι-
στολὴν του πρὸς Ἀριστείδην»⁵⁹ τὰς γνωστὰς κατὰ τὴν ἐποχὴν του ἱστορικῆς
πληροφορίας τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τῶν δύο
γενεαλογικῶν καταλόγων (Μτθ. 1,1-15. Λκ. 3,23-37) τῶν κατὰ σάρκα προ-
πατέρων τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ⁶⁰. Οὗτος κάμνει λόγον καὶ περὶ τῶν δισεγγό-
νων τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, τοὺς ὁποίους καὶ ἀποκαλεῖ «Δεσποσύνους», διὰ
τὴν οἰκογενειακὴν δηλαδὴ παράδοσιν αὐτῶν πρὸς τὸν «δεσπότην Χριστόν»,
ὡς λέγει ὁ ἴδιος «διὰ τὴν πρὸς τὸ σωτήριον γένος συνάφειαν»⁶¹.

ζ'. Ὁ Τ ε ρ τ υ λ λ ι α ν ὸ ς (160-222), ἀν καὶ οὐδαμοῦ ἐκφράζεται
περὶ τῆς ἀκριβοῦς σχέσεως τῶν υἱῶν τοῦ Ἰωσήφ πρὸς τὴν παρθένον Μαρίαν,
καὶ ἄρα κακῶς ἐθεωρήθη ὑπὸ τινῶν ἀκόμη καὶ ὡς ὁ πρόδρομος τῆς θεωρίας
τοῦ Ἐλβιδίου, ἀντιτίθεται κατηγορηματικῶς κατὰ τῶν αἰρετικῶν ἐκείνων τῆς
ἐποχῆς του, οἱ ὅποιοι κατεσκευάζον τὴν παρθενικὴν ἀγνότητα τῆς Θεο-
τόκου⁶².

η'. Ἰ π ὀ λ υ τ ο ς ὁ Ρ ὠ μ η ς († 135) προβάλλει ὡσαύτως τὴν
παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῶν διαφόρων αἰρετικῶν ἀντιλήψεων τῶν
ἐχθρῶν αὐτῆς⁶³. Οὗτος ἀντικρούει ὀνομαστικῶς τοὺς αἰρετικούς Καρποκράτην⁶⁴,

58. "Ὅρα Ἐρμηναίαν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην, Τόμ. Α' 4. ΒΕΠΕΣ 11,251,18-24: «Καὶ
τηλικούτου δὲ γενέσθαι, δεῖ τὸν ἐσόμενον ἄλλον Ἰωάννην, ὥστε οἰοεῖν τὸν Ἰωάννην δει-
χθῆναι ὄντα Ἰησοῦν ὑπὸ Ἰησοῦ, εἰ γὰρ οὐδεὶς υἱὸς Μαρίας κατὰ τοὺς ὑγιᾶς περὶ αὐτῆς δο-
ξάζοντας ἢ Ἰησοῦς...». Ἐνταῦθα δηλαδὴ ὁ Ὠριγένης δέχεται, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τοῦ σταυ-
ροῦ συνέστησεν εἰς τὴν Μητέρα του τὸν μαθητὴν του Ἰωάννην, ἀντὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, ὡς τοῦ
μοναδικοῦ υἱοῦ τῆς.

59. "Ὅρα ΒΕΠΕΣ 17,172.

60. "Ὅρα Μ. Α. Σ ι ὠ τ ο υ, Οἱ κατὰ σάρκα προπάτορες τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ 17-21.

61. "Ὅρα Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀριστείδην Ε'. ΒΕΠΕΣ 17,172,6-7. Πρβλ. Μ. Α. Σ ι ὠ
τ ο υ, ἐνθ' ἀν. 21-22.

62. "Ὅρα Τ ε ρ τ υ λ λ ι α ν ο ὦ α) De carne Christi 7,2, Migne P.L. 2,811 ἐξ·
β) De monogamie 8,2, Migne P.L. 2,989· γ) De virginibus velandis 6,73. Migne
P.L. 2,946· δ) Adversus Marcionem 4,19, Migne P.L. 2,235 ἐξ. Πρβλ. Μ.-J. La-
grange, Evangile selon Saint Marc, Paris 1966,88-89. Josef Blinzler, Die Brüder
und Schwestern Jesu, 2. Aufl., Stuttgart 1967, 139-141.

63. "Ὅρα Ἰ π π ο λ ὄ τ ο υ, Ἐλεγχος κατὰ πασῶν τῶν αἰρέσεων 5,6-7. ΒΕΠΕΣ
5,246, 13-17. Α ὕ τ ὅ θ ι, 10,9. ΒΕΠΕΣ 5,364,17-19.

64. Α ὕ τ ὅ θ ι, 7,32. ΒΕΠΕΣ 5,332,30-36: «Καρποκράτης τὸν μὲν κόσμον καὶ τὰ
ἐν αὐτῷ ὑπὸ ἀγγέλων πολλῶν ὑποβεβηκότων τοῦ ἀγεννήτου πατρὸς γεγενῆσθαι λέγει, τὸν

Κήρινθον⁶⁵, Ἰουστίνον⁶⁶ καὶ Βασιλείδην⁶⁷, οἱ ὅποιοι ἐδίδασκον ὅτι τὰ τέκνα τοῦ Ἰωσήφ ἐγεννήθησαν ὡσαύτως ἐκ τῆς μνηστῆς αὐτοῦ Μαρίας, διὸ καὶ ὀνομάζοντο ἀδελφοὶ τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ ἀντιαιρετικὸς οὗτος συγγραφεὺς ἀντιπαρατηρεῖ εἰς τοὺς ὀνομαζόμενους, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν κατοίκων τῆς Ναζαρέτ, τὴν Θεοτόκον γυναῖκα τοῦ Ἰωσήφ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου⁶⁸. Ὁ Ἰππόλυτος καὶ εἰς τὸ ἔργον του «Εὐλόγησεις τοῦ Ἰακώβ» ἀναφερόμενος εἰς τὸν Πατριάρχην Ἰωσήφ (Γεν. 37,10), τὸν ὅποιον ἐξελάμβανεν ὡς «τὸ πον» τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, παρουσιάζει τοῦτον ζῶντα ἀκόμη κατὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ⁶⁹. Ἐνταῦθα ἐκφράζει ὁ Ἰππόλυτος ἴδιαν ἐρμηνευτικὴν γνώμην, καὶ οὐχὶ ἱστορικὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ στηρίξῃ τὴν ἀντίληψίν του, καθ' ἣν ὁ μνήστωρ Ἰωσήφ προετυπώθη εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην διὰ τοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ, τὸν ὅποιον καὶ οἱ ἀδελφοὶ του προσεκύνησαν ὡς ἀξιωματοῦχον τοῦ Φαραώ, ὡς προσεκύνησαν εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τὰ τέκνα δηλαδὴ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, κατὰ τὴν ἀνάληψίν του εἰς τοὺς οὐρανούς. Πλὴν ὅμως, ὡς ἐπαρκῶς προελέχθη, ὁ μνήστωρ Ἰωσήφ ἀσφαλῶς εἶχεν ἀποθάνει πολὺ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς δημοσίας δράσεως τοῦ Κυρίου.

Παρατηρεῖται ἐνταῦθα ὅτι αἱ πληροφορίαι αὗται τοῦ Ἰππολύτου Ρώμης, καὶ τοῦ Τερτυλλιανοῦ, ὡς ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τῆς Δύσεως⁷⁰, προσλαμβάνουν ἰδιαιτέραν ἀξίαν, ἀκριβῶς διότι βραδύτερον διευτυπώθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Δύσεως αἱ ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἐκκλη-

δὲ Ἰησοῦν ἐξ Ἰωσήφ γεγενῆσθαι καὶ ὅμοιον τοῖς ἀνθρώποις γεγονότα, δικαιοτέρον τῶν λοιπῶν γενέσθαι».

65. Αὐτὸ ὅτι, 7,33, ΒΕΠΕΣ 5,333,32-37.: «Κήρινθος δέ τις... ἔλεγεν οὐχ ὑπὸ τοῦ πρώτου Θεοῦ γεγονέναι τὸν κόσμον, ἀλλὰ ὑπὸ δυνάμεώς τινος κεχωρισμένης τῆς ὑπὲρ τὰ ὅλα ἐξουσίας.... Τὸν δὲ Ἰησοῦν ὑπέθετο μὴ ἐκ παρθένου γεγενῆσθαι, γεγονέναι δὲ αὐτὸν ἐξ Ἰωσήφ καὶ Μαρίας υἱὸν ὁμοίως τοῖς λοιποῖς ἄπασιν ἀνθρώποις, καὶ δικαιοτέρον γεγονέναι καὶ σοφώτερον...». Αὐτὸ ὅτι, 10,15, ΒΕΠΕΣ 5,369,10 καὶ 10,21, ΒΕΠΕΣ 5,371, 22-24.

66. Αὐτὸ ὅτι, 10,15, ΒΕΠΕΣ 5,368,27-369,9-16 καὶ 5,369,9-10: «Ἵστερον δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις Ἑρῶδου γεγονέναι τὸν Ἰησοῦν υἱὸν Μαρίας καὶ Ἰωσήφ».

67. Αὐτὸ ὅτι 7,26, ΒΕΠΕΣ 5,329,2-14 καὶ 7,27, ΒΕΠΕΣ 5,326,6-39.

68. Ὅρα Ἰππολύτου, Χρονικά 718, ΒΕΠΕΣ 6,262,21-22.

69. Ὅρα Ἰππολύτου, Εἰς τὰς Εὐλογήσεις τοῦ Ἰακώβ. ΒΕΠΕΣ 6,134,8-10.

70. Ἐτερος λατῖνος συγγραφεὺς, ὁ ὅποιος γνωρίζει καὶ χρησιμοποιεῖ τὴν ὁμόφωνον ἱστορικὴν ταύτην παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, εἶναι ὁ Ἰλάριος, ὁ ἐπίσκοπος Πικταβίου (315-363). Οὗτος ἐρμηνεύων τὰ χωρία τῶν Εὐαγγελίων Ματθαίου, 12,13 καὶ 20, Λουκᾶ 2,33, παρατηρεῖ κατηγορηματικῶς ὅτι ὁ μνήστωρ Ἰωσήφ ἐσεβάσθη μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν παρθενίαν τῆς Θεοτόκου καὶ ὅτι οὐδέποτε ἔζησε μετ' αὐτῆς ὡς σύζυγός της. Ὅρα ἔργον αὐτοῦ Commentarius in Matthaëum I,3, Migne P.L. 9,921 ἐξ. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐγράφη πρὸ τοῦ ἔτους 356.

σιαστικήν παράδοσιν ἀντιλήψεις περὶ τῆς σχέσεως καὶ τῆς συγγενείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πρὸς τοὺς φερομένους κατὰ σάρκα ἀδελφούς του, ὑπὸ τοῦ αἰρετικοῦ Ἐλβιδίου (382-385) καὶ τοῦ πολεμίου τούτου, τοῦ Ἱερωνύμου.

θ'. Ὁ συντάκτης τῆς Γ' ὀμιλίας εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου, ἡ ὁποία ἐσφαλμένως ἀπεδόθη εἰς τὸν ἐπίσκοπον Νεοκαίσαρειας Γρηγόριον († 270-275). Ὁ ἄγνωστος συντάκτης τῆς ὀμιλίας ταύτης ἀναφέρεται εἰς τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς ἱστορικῆς ἀξίας, διὰ τὸ μυστήριον τῆς θείας ἐνσαρκώσεως, τῆς μνηστείας τῆς Θεοτόκου μετὰ τοῦ πρεσβύτου τὴν ἡλικίαν μνήστορος Ἰωσήφ. Τὴν παράδοσιν ταύτην διατυπώνει ρητορικῶς, ὡς ἔπεται: «Μεμνηστευμένην, οὐ συνημμένην· μεμνηστευμένην ἀλλὰ τηρουμένην. Διατί μεμνηστευμένην; ἵνα μὴ τάχιον μάθῃ ὁ ληστής τὸ μυστήριον. Ὅτι μὲν γὰρ διὰ παρθένου ἤξει ὁ Βασιλεὺς, ἡδεὶ ὁ πονηρὸς: τῶν γὰρ Ἰησοῦ καὶ αὐτὸς ἠεροῶτο φωνῶν, τό: <Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται Υἱόν> (Ἦσ. 7, 14)... Διὰ τοῦτο, ὁ Δεσπότης διὰ μεμνηστευμένης ἐλήλυθεν ἵνα τὸν πονηρὸν λάθῃ, ἡ γὰρ μνηστευθεῖσα κατηγγυᾶτο λοιπόν. <Τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ, ἀπεστάλη Γαβριὴλ πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ>. Ἄκουσον τί περὶ τούτου τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς Παρθένου ὁ προφήτης φησὶν: Δοθήσεται τὸ ἐσφραγισμένον τοῦτο βιβλίον ἀνδρὶ εἰδότι γράμματα. Τί τὸ ἐσφραγισμένον βιβλίον ἢ πάντως ἡ ἀμόλυτος Παρθένος; παρὰ τίνων δοθήσεται; Παρὰ τῶν ἱερέων, δηλονότι. Τίτι τούτω; Τῷ τέκτονι Ἰωσήφ. Ἐπεὶ οὖν οἱ ἱερεῖς ὡς σῶφρονι τῷ Ἰωσήφ ἠρμόσαντο τὴν Μαρίαν, καὶ παρέθεντο αὐτῷ, γάμου καιρὸν ἀναμένοντες, ἔμελλε δὲ οὗτος λαμβάνων τηρεῖν ἐν ἀφθαρσίᾳ τὴν Παρθένον· τοῦτο πόρρωθεν ὁ προφήτης προανεφώνησεν: Δοθήσεται τὸ ἐσφραγισμένον τοῦτο βιβλίον ἀνδρὶ εἰδότι γράμματα, καὶ ἐρεῖ: Οὐ δύναμαι ἀναγνῶναι. Διατί οὐ δύνασαι, ὦ Ἰωσήφ; Οὐ δύναμαι, φησὶν, ἀναγνῶναι· τὸ γὰρ βιβλίον ἐσφράγισται. (Ἦσ. 29,11-12). Τίτι τηρούμενον; Τῷ Δημιουργῷ τῶν ὄλων κατοικητήριον φυλαττόμενον...»⁷¹. Τὸ παρὸν κείμενον καθιστᾷ σαφές ὅτι ὁ συντάκτης τῆς ὑπερόχου ὀμιλίας ταύτης, ἡ ὁποία ἀσφαλῶς εἶχε προηγουμένως ἀπαγγελθῆ ἀπ' ἄμβωνος, ἐκφράζει τὴν πραγματικὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς μεγάλης θεολογικῆς ἀξίας τῆς μνηστείας τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας μετὰ τοῦ Ἰωσήφ, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας τοῦ χωρίου Ἦσατου 29,11-12.

ι'. Εὐσέβιος, ὁ ἐπίσκοπος Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης (264-341), ὁ ἱστορικῶς ἀξιοποιήσας τὰς μέχρι τῶν ἡμερῶν του ὑπαρχούσας γραπτὰς πληροφορίας, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ,

71. Ὅρα Ὁμιλίαν Γ' εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου. ΒΕΠΠΣ 17,364,7-29.

κατέλιπεν ἐλαχίστας μόνον σχετικὰς πρὸς αὐτὸν πληροφορίας. Ὁ Εὐσέβιος δηλαδὴ ἀνεφέρθη· α) εἰς τοὺς γενεαλογικοὺς καταλόγους τῶν προπατόρων τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ καὶ τῆς μνηστῆς του παρθένου Μαρίας⁷²· β) εἰς τὸν Ἰακώβον τὸν ἀδελφόθεον, τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ⁷³, εἰδικώτερον εἰς τὴν ἐκλογὴν του ὡς πρώτου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων, καὶ εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ⁷⁴· γ) εἰς τὴν ὁμόφωνον ἐκλογὴν ὡς διαδόχου αὐτοῦ Συμεῶνος τοῦ Κλωπᾶ⁷⁵· καὶ δ) εἰς τοὺς Ἐβιωνίτας, τοὺς διδάσκοντας ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς Μαρίας⁷⁶.

ια'. Οἱ συντάκται τῶν ἐσφαλμένως ἀποδιδομένων εἰς τὸν Μ. Ἀ θ α ν ἄ σ ι ο ν ἔργων· α) «Εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου»⁷⁷, β) «Εἰς τὴν ἀπογραφὴν τῆς Ἁγίας Μαρίας καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ»⁷⁸, γ) «Εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ»⁷⁹, παρουσιάζουν ἐπίσης τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας περὶ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ. Οἱ συγγραφεῖς οὗτοι συγκεκριμένως κάμνουν λόγον· α) περὶ τῆς μνηστείας τοῦ Ἰωσήφ μετὰ τῆς Θεοτόκου ἤδη πρὸ τοῦ χρόνου τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ» αὐτῆς⁸⁰· β) περὶ τῆς θεολογικῆς ἀξίας τῆς μνηστείας ταύτης⁸¹· γ) περὶ τῆς ἀμηχανίας τοῦ Ἰωσήφ κατὰ τὴν πρώτην στιγμὴν τῆς ὑπ' αὐτοῦ διαπιστώσεως τῆς ἐγκυμοσύνης τῆς Θεοτόκου»⁸².

72. Ἐκκλ. Ἰστ. 1,7,2 καὶ 17. ΒΕΠΕΣ 19,211,31 ἐξ. 213,38 ἐξ. Τοῦ αὐτοῦ, Πρὸς Στέφανον, περὶ τῶν ἐν Εὐαγγελίοις ζητημάτων καὶ λύσεων Α'. ΒΕΠΕΣ 23,299-327.

73. Ἐκκλ. Ἰστ. 2,1,2. ΒΕΠΕΣ 19,225,20-27.

74. Αὐτόθι, 2,13,4-18. ΒΕΠΕΣ 19,244,22-246,2. Αὐτόθι 2,23,19-23. ΒΕΠΕΣ 19,246,3-26. Ἐνταῦθα ἀναφέρεται εἰς τὰς πληροφορίας τοῦ Ἰουδαίου ἱστορικοῦ Ἰωσήπου (Ἀρχ. XX,9,1,197-203) καὶ τοῦ Χριστιανοῦ Ἠγησίππου (Ἀπόσπασμα Ι', ΒΕΠΕΣ 5,82,30-83,39), περὶ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἱεροσολύμων τὸ ἔτος 70 μ.Χ. ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ αὐτῆς ὡς τιμωρίας τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸν ἀδίκον θάνατον τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου.

75. Ἐκκλ. Ἰστ. 3,1,1, ΒΕΠΕΣ 19, 261,35-262,2. Καὶ ἐνταῦθα γίνεται λόγος περὶ τοῦ Κλωπᾶ, ὡς ἀδελφοῦ τοῦ Ἰωσήφ.

76. Ἐκκλ. Ἰστ. 3,27,2, ΒΕΠΕΣ 19,270,20-25. Αὐτόθι 6,17, ΒΕΠΕΣ 19, 361,28-31.

77. Ὅρα ΒΕΠΕΣ 36,205-216.

78. Αὐτόθι, 217-224.

79. Αὐτόθι, 225-231.

80. Αὐτόθι, 36,210,16-20.

81. Αὐτόθι, 36,222,2-6.

82. Αὐτόθι 36,230,18-33. Ἐνταῦθα χρησιμοποιεῖται τὸ ρῆμα «στὺγνάζειν» πρὸς ἔκφρασιν τῆς ἀμηχανίας ταύτης τοῦ Ἰωσήφ, γεγονός τὸ ὁποῖον προδίδει ἐξάρτησιν ἀπὸ τὸ κεῖμενον τοῦ Πρωτευαγγελίου τοῦ Ἰακώβου (13,1-3 καὶ 17,2, δις). Τὴν ἐξάρτησιν ταύτην προδίδει καὶ ὁ δραματικὸς διάλογος τοῦ Ἰωσήφ μετὰ τῆς Θεοτόκου, καὶ ἡ πειστικὴ ἀπάντησις τῆς πρὸς τὸν Ἰωσήφ «Μὴ ἀπιστήσης τοῖς προκειμένοις, ὦ Ἰωσήφ. Ὅτε μαιωθῆσομαι, τότε τίς εἰμι γνωσθῆσομαι· νῦν ὄνειδίζομαι, τότε μακαρισθῆσομαι· νῦν ὡς αἴτιον ἀπελαύνεις, τότε ὡς ἄγιαν ἐγγὺς εἶναι παρακαλέσεις. Μὴ, ὅτι δοκεῖς φυλάτ-

δ) περί τῆς εὐλαβοῦς συμπεριφορᾶς τοῦ Ἰωσήφ ἔναντι τῆς ἐγκυμονούσης κατὰ τὴν ἀπογραφὴν, καὶ κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ⁸³. ε) καὶ περί τῆς εἰς Αἴγυπτον φυγῆς τοῦ Ἰωσήφ μετὰ τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ θείου βρέφους⁸⁴.

ιβ'. Ὁ συντάκτης τοῦ «Ἰπομνήματος εἰς τὴν Ἑξαήμερον», τὸ ὁποῖον ἀπεδίδετο μετὰ ἰσχυρῶν ἀμφιβολιῶν εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας Εὐστάθιον († 336)⁸⁵. Ὁ συντάκτης τοῦ ὑπομνήματος τούτου γνωρίζει καὶ χρησιμοποιοῖ ἐλευθέρως τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἀναφερομένην· α) εἰς τοὺς δύο πατέρας τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ⁸⁶· β) εἰς τοὺς γονεῖς τῆς παρθένου Μαρίας, παραπέμπει δὲ καὶ οὗτος εἰς τὸ Ἀπόκρυφον «Πρωτευαγγέλιον τοῦ Ἰακώβου»· γ) εἰς τὴν ἐν τῷ ναῶ διαμονὴν τῆς παρθένου Μαρίας ἀπὸ τοῦ τρίτου μέχρι καὶ τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ζωῆς της· δ) εἰς τὴν μετὰ ταῦτα μνηστείαν της μετὰ τοῦ ἐν χηρείᾳ εὐρίσκομένου υπερῆλικος Ἰωσήφ· ε) εἰς τὴν ὑπὸ ἑπτὰ παρθένων, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀνατραφῆ εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἱεροσολύμων, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ ἡ παρθένος Μαρίαμ, φιλοτέχνησιν νέου «Καταπετάσματος» διὰ τὰ «Ἁγία τῶν Ἁγίων», εἰς τὴν διὰ κλήρου κατανομήν εἰς αὐτὰς τῶν πρὸς τοῦτο καθιερωμένων νημάτων, τῆς πορφύρας καὶ τοῦ κόκκου, τὰ ὁποῖα ἐκληρώθησαν εἰς τὴν παρθένον Μαρίαμ, τοῦ χρυσοῦ, τοῦ ἀμιάντου, τοῦ βύσσου, τοῦ σηρικιοῦ, εἰς τὰς ἄλλας ἕξ παρθένους· καὶ στ) εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου, καθ' ὃν χρόνον αὕτη εἰργάζετο ἐπὶ τοῦ «Καταπετάσματος» τούτου. Ἀξία ὑπογραμμίσεως τυγχάνει ἡ ὑπὸ τοῦ συντάκτη τῆς ἐρμηνείας ταύτης ἀπαλλαγὴ τῆς διηγήσεως, περὶ τῆς ἐν τῷ ναῶ διαβιώσεως τῆς παρθένου Μαρίας καὶ περὶ τῆς μετὰ ταῦτα μνηστείας της μετὰ τοῦ ἐν χηρείᾳ πρεσβύτου Ἰωσήφ, τοῦ καθόλου μυθιστορηματικοῦ χαρακτῆρος, τὸν ὁποῖον παρουσιάζει ἡ διήγησις αὕτη εἰς τὸ ἀπόκρυφον «Πρωτευαγγέλιον τοῦ Ἰακώβου»⁸⁷. Αἱ περαιτέρω παρουσιαζόμεναι εἰς τὸ παρὸν ἔργον ἐξόχως ἐνδιαφέρουσαι πληροφορίαι ἀφοροῦν εἰς τὴν ζωὴν τῆς παρθένου Θεοτόκου⁸⁸.

ιγ'. Ὁ Μ. Βασίλειος († 379) ἀναφέρει ὡσαύτως τὴν ἐνιαίαν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς μεγάλης θρησκευτικῆς ἀξίας τῆς μνη-

τειν, μεγαλύνου· ἐγὼ γὰρ σε φυλάττω· ὁ γὰρ τὴν ἐμὴν κοιλίαν σκηνὴν ποιῆσαι καταδεξάμενος, οὗτος πάσης τῆς φύσεως φύλαξ». Ὅρα Αὐτόθι, 36,221,27-32.

83. Αὐτόθι, 36,217,27-34.

84. Αὐτόθι, 36,223,8-10.

85. Ὅρα ΒΕΠΕΣ 18,326-371. Πρβλ. Fr. Zoepfl, Der Kommentar des Pseudoeustathios zum Hexaemeron, Münster 1927. Τὸ ἔργον τοῦτο δὲν πρέπει νὰ εἶναι μεταγενέστερον τῶν δ' ἢ ε' μ.Χ. αἰώνων.

86. Ὅρα ΒΕΠΕΣ 18,358,31-359,28.

87. Ὅρα ΒΕΠΕΣ 18,359,29-31 καὶ 362,21.

88. Ὅρα Αὐτόθι, 18,361,40-362,5.

στείας τοῦ Ἰωσήφ μετὰ τῆς Θεοτόκου, διὰ τὴν διασφάλισιν αὐτοῦ τούτου τοῦ μυστηρίου τῆς θείας ἐνσαρκώσεως. Ἰδιαιτέραν ἀξίαν προσλαμβάνει ἡ ὑπό τοῦ Μ. Βασιλείου εὐρυτέρα ἐρμηνευτικὴ διατύπωσις τῆς παραδόσεως ταύτης. Αὕτη ἔχει ὡς ἔπεται: «... καὶ παρθένος καὶ μεμνηστευμένη ἀνδρί, ἐπιτηδεῖα πρὸς τὴν τῆς οἰκονομίας διακονίαν ἐκρίθη (νοεῖται ἡ Θεοτόκος), ἵνα ἡ παρθε- νία τιμηθῇ, καὶ ὁ γάμος μὴ φαυλισθῇ. Ἡ παρθεσία μὲν γὰρ ὡς ἐπιτηδεῖα πρὸς ἁγιασμὸν ἐξελέγη· διὰ δὲ τῆς μνηστείας αἱ ἀρχαὶ τοῦ γάμου συμπαραελήφθησαν. Ὁμοῦ δὲ ἵνα καὶ ὁ μάρτυς οἰκεῖος ἢ τῆς καθαρότητος Μαρίας, ὁ Ἰωσήφ, καὶ μὴ ἔκδοτος εἶη τοῖς συκοφάνταις ὡς τὴν παρθεσίαν βεβηλώσασα, μνηστῆρα εἶχε τοῦ βίου φύλακα... οὐδὲν τῆς παρθεσίας ἐκ τῆς μνηστείας παραβλαβείσης. Εἴρηται δὲ τῶν παλαιῶν τινι καὶ ἕτερος λόγος, ὅτι ὑπὲρ τοῦ λαθεῖν τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου τὴν παρθεσίαν τῆς Μαρίας ἢ τοῦ Ἰωσήφ ἐπενοήθη μνη- στεία. Οἰοεὶ γὰρ μετεωρισμὸς τῷ πονηρῷ τὸ σχῆμα τῆς μνηστείας περὶ τὴν Παρθένον ἐπενοήθη πάλαι ἐπιτηροῦντι τὰς παρθένας...⁸⁹». Ὁ Μ. Βασι- λειος ἀναφέρει ἐν συνεχείᾳ τὴν διάταξιν τοῦ Δευτερονομίου 22,28-29, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ μνηστήρ, ὁ ὁποῖος θὰ παρεβίαζε τὸν θεσμὸν τῆς μνηστείας ἦτο δυνατὸν νὰ λάβῃ τὴν ἑαυτοῦ μνηστὴν ὡς σύζυγόν του μετὰ τὴν ἐγκυμοσύ- νην αὐτῆς⁹⁰.

ιδ'. Γ ρ η γ ό ρ ι ο ς ὁ Ν ύ σ σ η ς († 394) παρέχει εἰς τὸν Β' λόγον του εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα ἐνδιαφερούσας γνώμας, περὶ τῆς ταυτότητος τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὰ Εὐαγγέλια ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μ α ρ ί α». Οὗτος ἐρμηνεύων τὸ χωρίον Ἰωάν. 19,25 παρατηρεῖ: «ἐπειδὴ τῶν πολλῶν Μαρῶν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φέρεται μνήμη, τρεῖς εἶναι τὰς πάσας γινώσκειν ὀφείλομεν, ἅς ὁ Ἰωάννης συλλήβδην ἠρίθμησε φήσας: Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρία ἢ τοῦ Κλωπᾶ καὶ Μαρία ἢ Μαγδαληνῆ»⁹¹. Ἐν συνεχείᾳ ἐκφράζει τὴν γνώμην του, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀναφερομένη εἰς τὰ ἄλλα Εὐαγγέλια ὡς «Μ α ρ ί α ἢ τ ο ῦ Ἰ α κ ὠ β ο υ καὶ Ἰ ω σ ῆ φ μ ῆ τ η ρ», ἡ παρευρεθεῖσα μετὰ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς καὶ τῆς μητρὸς τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου, παρὰ τὸν σταυ- τὸν τοῦ Κυρίου (Μτθ. 27,56. Μρ. 15,40. Λκ. 23,49), δὲν εἶναι ἄλλη, εἰμὴ αὐτὴ αὕτη ἡ Θεοτόκος. «Μαρίαν γὰρ τὴν Ἰακώβου καὶ Ἰωσήφ μητέρα παρὰ τοῖς ἄλλοις Εὐαγγελισταῖς ὀνομασμένην τὴν Θεοτόκον εἶναι, καὶ οὐκ ἄλλην πεπι-

89. Ὅρα Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν § 3, ΒΕΠΕΣ 54,228,12-32. Migne E.II. 31,1457-1473.

90. Αὐτόθι, § 4, ΒΕΠΕΣ 54,230,7-10.

91. Ὅρα Γρηγορίου Νύσσης, Εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα, Λόγος Β', Migne E.II. 46,645-648. Περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ λόγου τούτου πολλὰ διετυπώθησαν ἐπιφυλά- ξεις, ἵως πρόκειται περὶ ἔργου Σεύρου, Ἐπισκόπου Ἀντιοχείας († 538).

στεύκαμεν»⁹². Ὁ ἐκκλησιαστικὸς οὗτος συγγραφεὺς δικαιολογῶν τὴν σκέψιν τοῦ ταύτην προσθέτει: «Καθάπερ γὰρ διὰ τὴν οἰκονομίαν καὶ τῷ ἐπισκιασθῆναι τὸν θεῖον τόκον, καὶ μὴ φανερωθῆναι τοῖς μαιφόνοις Ἰουδαίοις παρ' αὐτὸ τὸ μέλλειν ἐπὶ τὴν παστάδα ἄγεσθαι τὴν Παρθένον ἐκ πνεύματος Ἁγίου συλλαβεῖν ἀναγέγραπται: ὡς ἄνδρα ταύτης χρηματίσαι τὸν Ἰωσήφ καὶ πατέρα τοῦ Ἰησοῦ· τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦ Ἰωσήφ καὶ τοῦ Ἰακώβ, παίδων ὄντων τοῦ τέκτονος Ἰωσήφ, παιδικὴν ἀγόντων τὴν ἡλικίαν ἐκ προηγησαμένων γάμων καὶ προτελευτηκυίας γυναικός, μήτηρ ἢ Θεοτόκος προσηγορευετό τε καὶ ὀνομάζετο. Ταῦτά τοι καὶ βλασφημοῦντες κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἔλεγον οἱ Ἰουδαῖοι: οὐχ οὗτός ἐστι ὁ τοῦ τέκτονος υἱός· οὐχ ἡ Μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαρία καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσήφ, καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; Καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν Ἰωάννης, καὶ παρὰ τῷ σταυρῷ ἔστωσαν, οἳα δὴ μετὰ παρρησίας θεολογῶν ἐκ τῆς ἀληθείας αὐτῆς μητέρα τοῦ Ἰησοῦ προσηγόρευσαν· οἱ δὲ λοιποὶ τῶν Εὐαγγελιστῶν τὰ πολλὰ περὶ τὴν οἰκονομίαν ἀσχοληθέντες, οἰκονομικῶς αὐτὴν μητέρα Ἰακώβου καὶ Ἰωσήφ προσηγόρευσαν (οὗτοι γὰρ ἦσαν οἱ πρῶτοι καὶ ἐπίσημοι παῖδες τοῦ Ἰωσήφ): τοῦτο δηλοῦντες σαφῶς, ὅτι μετὰ ταύτης καὶ τῆς ἐντεῦθεν ὑπονοίας ἀκινδύνως ἡ Μαρία τῷ σωτηρίῳ πάθει παρῆν. Εἰ γὰρ παρθένος ὑπεγιγνώσκετο τοῖς πολλοῖς ὑπὸ τῶν βασκανῶν Ἰουδαίων, ἀπώλετο ἄν. Ἔστι δὲ αὐτὴν παρὰ τοῖς Εὐαγγελισταῖς καὶ τοῦ ἑνὸς μόνον τῶν παίδων τοῦ Ἰωσήφ ὀνομασμένην εὑρεῖν Μαρίαν τὴν Ἰακώβου καὶ Μαρίαν τοῦ Ἰωσήφ. Ὁ δὲ Μάρκος, Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσήφ μητέρα αὐτὴν εἶπεν, ἐπεὶ περ ἦν ἄλλος Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου, διὰ τοῦτο μέγας, ὅτι τοῖς Ἀποστόλοις τοῖς δώδεκα συνηριθμεῖτο. Ὁ γὰρ μικρὸς οὐκ ἦν αὐτοῖς ἐνάριθμος»⁹³.

Ἐκ τῆς μακρᾶς ταύτης περικοπῆς κατανοεῖται εὐκόλως ποῖαι πληροφορίαι προέρχονται ἐκ τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ποῖαι ἀποτελοῦν προσωπικὴν ἐρμηνευτικὴν γνώμην τοῦ συγγραφέως. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν τούτων ἀνήκει ἡ φρασεολογία περὶ τῆς θεολογικῆς ἀξίας τῆς μηστείας τῆς Θεοτόκου μετὰ τοῦ Ἰωσήφ, ὡς καὶ ἡ προέλευσις τῶν τέκνων αὐτοῦ ἐκ τῆς «π ρ ο τ ε λ ε υ τ η κ υ ῖ α ς αὐτοῦ γυναικός». Εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἀνήκει ἡ προσπάθεια τοῦ συγγραφέως νὰ ταυτίσῃ τὴν Θεοτόκον πρὸς τὴν Μαρίαν «τ ο ῦ Ἰ α κ ω β ο υ καὶ Ἰ ω σ ῆ τ ο ς» μητέρα, ὡς καὶ πρὸς τὴν μητέρα «Ἰ α κ ω β ο υ τ ο ῦ μ ι κ ρ ο ῦ».

ιε'. Ὁ Κ Ὑ ρ ῖ λ λ ο ς, ὁ ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων (†386) ἀποκρούει εἰς τὰς «Κ α τ η χ ῆ σ ε ι ς» του τοὺς αἵρετικούς, τοὺς μέχρι τῶν ἡμερῶν του διδάσκοντας ὅτι ὁ Ἰωσήφ ὑπῆρξεν ὁ φυσικὸς πατὴρ τοῦ Ἰησοῦ. «...μ ἢ ἀ ν ε χ ῶ μ ε θ α τ ῶ ν α ἵ ρ ε τ ι κ ῶ ν τ ῶ ν κ α τὰ φ α ν τ α σ ῖ α ν τ ῆ ν

92. Α ὕ τ ὅ θ ι, Migne E.Π. 46,647-648.

93. Α ὕ τ ὅ θ ι, Migne E.Π. 46,647-648.

παρουσίαν διδασκόντων. Καταπτύσωμεν καὶ τῶν λεγόντων ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς εἶναι τὴν γέννησιν τοῦ σωτῆρος, τῶν τολμησάντων εἰπεῖν ὅτι ἦν ἐκ τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς Μαρίας διὰ τὸ γεγράφθαι καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ (Μτθ. 1,24). Μνημονεύσωμεν γὰρ τοῦ Ἰακῶβ τοῦ πρὶν λαβεῖν τὴν Ραχὴλ λέγοντος τῷ Λαβάν· ἀπόδος τὴν γυναῖκά μου (Γεν. 29,31). Ὡσπερ γὰρ ἐκείνη πρὸ τῆς γαμικῆς καταστάσεως τῷ μόνον ἐπαγγελίαν εἶναι γυνὴ τοῦ Ἰακῶβ ὠνομάζετο, οὕτω καὶ ἡ Μαρία τῷ μνηστευθῆναι γυνὴ τῷ Ἰωσήφ ὠνομάζετο»⁹⁴.

ιστ'. Ἐπιφάνιος, ὁ ἐπίσκοπος Κωνσταντίας τῆς Κύπρου (†403), ὁ μετὰ τοὺς Εἰρηναῖον καὶ Ἰππόλυτον Ρώμης συστηματικώτερος ἀντιαιρετικὸς συγγραφεὺς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, παρέχει εἰς τὴν πολεμικὴν του κατὰ τῶν τότε αἰρετικῶν περισσοτέρας πληροφορίας περὶ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ καὶ μάλιστα ἠλεγμένας, καὶ ἱστορικῶς ἀσφαλεῖς. Οὕτω παρουσιάζεται ὁ ἐκκλησιαστικὸς οὗτος συγγραφεὺς μὴ διστάζων νὰ διατυπώσῃ καὶ τὰς ἐπιφυλάξεις του, δι' ὅσας πληροφορίας τῆς παραδόσεως δὲν φαίνονται εἰς αὐτὸν ἀκριβεῖς. Τὰς σχετικὰς πρὸς τὸν μνήστορα Ἰωσήφ πληροφορίας του παρέχει ὁ Ἐπιφάνιος ἐξ Ἰσοῦ σχεδὸν εἰς ἀμφοτέρωτα τὰ ἀντιαιρετικὰ ἔργα του, τὸν «Ἀγκυρωτόν», (τὸ ἔργον τοῦτο ἐγράφη κατὰ τὸ ἔτος 374) καὶ εἰς (τὸν ἦ) τὸ «Πανάριον», τὸ ὁποῖον ἐγράφη κατὰ τὸ ἔτος 377.

Ὁ Ἐπιφάνιος οὕτω κάμνει πρῶτον λόγον περὶ τῆς οἰκογενειακῆς καταστάσεως τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ λέγων: «Ἰωσήφ γέρων ὢν χῆρος μετὰ τὸ λαβεῖν πρώτην γυναῖκα καὶ ποιῆσαι ἐξ αὐτῆς παῖδας ἄρρενας μὲν τέσσαρας, Ἰακῶβ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου καλούμενον διὰ τὸ συναναστραφῆναι αὐτῷ, καὶ Σίμωνα καὶ Ἰούδαν καὶ Ἰωάννην⁹⁵, δύο δὲ θυγατέρας, Ἄνναν καὶ Σαλώμην⁹⁶. Οὗτος ὁ Ἰωσήφ, γέρων ὢν καὶ χῆρος, κατὰ ἀνάγκην τῶν κλήρων βαλλομένων ἐπὶ χήρους καὶ ἀγάμους καθ' ἑκάστην φυλὴν εἰς τὰς ἀπὸ τοῦ ναοῦ

94. Ὅρα Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Κατηχήσεις 12,31, ΒΕΠΕΣ 39, 150,34-151,2.

95. Ἐνταῦθα ἀναγράφεται τὸ ὄνομα «Ἰωάννης» ἀντὶ «Ἰωσήφ». Πρόκειται μᾶλλον περὶ διορθώσεως, ἢ περὶ προβολῆς τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου κατὰ τὸ Ἰω...19, 26-27.

96. Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ὀνομάτων τῶν υἱῶν καὶ θυγατέρων τοῦ Ἰωσήφ ὅρα Μ. Α. Σιῶτου, Τὸ πρόβλημα τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἰησοῦ, Ἀθήναι 1950, 16. Ἡ περὶ αὐτὰ σύγχυσις μεταγενεστέρων τινῶν συγγραφέων προέβαλλε καὶ Σαμουήλ τινα ὡς ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου, ὅρα Th. Zahn, Geschichte des neutestamentlichen Kanons, Erlangen-Leipzig 1892, II,2,774 ὑποσ. 5 καὶ 779.

παρθένους, διὰ τῷ ἀφιερωθῆναι ἐν τῷ ναῷ τοὺς πρωτοτόκους παῖδας ἄρρενας τε καὶ θηλείας, ἔλαβε κατὰ κλῆρον τὴν ἀγίαν παρθένον Μαρίαν...»⁹⁷.

Τὰ αὐτὰ ὁ Ἐπιφάνιος ἐπαναλαμβάνει τρεῖς φορές περίπου καὶ εἰς τὸ ἔργον του Πανάριον. Οὕτω πληροφορεῖ τὰ ἀκόλουθα: α) «Ἦν δὲ Ἰησοῦς ἀρχόμενος εἶναι ἐτῶν τριάκοντα, ὧν υἱός, ὡς ἐνομιζέτο, τῷ Ἰωσήφ. Τὸ δὲ νομιζεσθαι οὐκ ἀληθῶς ἐστίν, ἀλλὰ ἐν τάξει μὲν πατὴρ ἐτύγχανεν ὁ Ἰωσήφ, διὰ τὸ οὕτως τῷ Θεῷ δεδόχθαι· οὐκ ἦν δὲ πατήρ, ὁ μὴ πρὸς τὴν Μαριάμ ἐσχηκῶς συνάφειαν, ἢ μόνον ὅτι ἀνὴρ ἐκλήθη, διὰ τὸ μεμνηστεῦσθαι πρεσβύτης, ἐτῶν ὀγδοήκοντα τυγχάνων πλείω ἢ ἐλάσσω, καὶ ἔχων υἱὸς ἐξ ἀπὸ τῆς ὄντως αὐτοῦ γαμετῆς πρώτης, τὴν δὲ δι' οἰκονομίαν παρεληφώς, ὡς καὶ ἄλλοι που ἀκριβέστερον περὶ τούτου διῆλθον. Πῶς οὖν ὁ μὴ ἔχων συνάφειαν πατήρ αὐτοῦ ὑπῆρχεν; ὅπερ ἀδύνατον»⁹⁸. β) «Ἔσχε δὲ οὗτος ὁ Ἰωσήφ τὴν μὲν πρώτην αὐτοῦ γυναῖκα ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα. Καὶ κυτσοκεῖ αὐτῷ αὕτη παῖδας τὸν ἀριθμὸν ἕξ, τέσσαρας μὲν ἄρρενας, θηλείας δὲ δύο· καθάπερ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ κατὰ Μᾶρκον καὶ κατὰ Ἰωάννην ἐσαφήνησαν. Ἔσχε μὲν πρωτότοκον τὸν Ἰάκωβον, τὸν ἐπικληθέντα ὠβλίαν, ἐρμηνευόμενον 'τεῖχος' καὶ δίκαιον ἐπικληθέντα, Ναζωραῖον δὲ ὄντα, ὅπερ ἐρμηνεύεται 'ἄγιος...'»⁹⁹. γ) «Τίκει μὲν τούτου τὸν Ἰάκωβον ἐγγύς που περὶ ἕτη γεγονώς τεσσαράκοντα πλείω ἐλάσσω· μετ' αὐτοῦ δὲ γίνεται παῖς Ἰωσήφ καλούμενος· εἶτα μετ' αὐτὸν Σίμων· ἔπειτα Ἰούδας, καὶ δύο θυγατέρες, ἡ Μαρία καὶ ἡ Σαλώμη καλουμένη. Καὶ τέθνηκεν αὐτοῦ ἡ γυνή· καὶ μετὰ ἕτη πολλὰ λαμβάνει τὴν Μαρίαν χῆρος, κατὰ γων ἡλικίαν περίπου ὀγδοήκοντα ἐτῶν καὶ πρόσω ὁ ἀνὴρ. Καὶ μετὰ ταῦτα λαμβάνει τὴν Μαρίαν, ὡς καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ λέγει. Μνηστευθείσης γάρ, φησί, τῆς Μαρίας. Καὶ οὐκ εἶπε, γαμηθείσης. Καὶ πάλιν ἄλλοτε· Οὐκ ἤδεν αὐτήν...»¹⁰⁰.

Περὶ τῶν λεγόντων ὅτι ὁ Ἰωσήφ εἶχεν ἀποκτήσει τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας, ὁ Ἐπιφάνιος ἀπῆντα· «Οὐδαμοῦ ἠκούσαμεν ὅτι ὁ Ἰωσήφ ἐγέννησεν υἱὸς (ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας). Μαρία μὲν γὰρ ἀρμοσθεῖσα τῷ Ἰωσήφ ἐδόκει γυνὴ εἶναι τοῦ ἀνδρός, μὴ ἔχουσα πρὸς αὐτὸν σωματῶν συνάφειαν»¹⁰¹. Καὶ περὶ τῆς συγγενείας τοῦ Ἰωσήφ πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν λέγει· «Ὡς γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰωσήφ μὴ σχῶν κοινωνίαν πρὸς τὴν γέννησιν τὴν κατὰ σάρκα τοῦ Σωτῆρος, ἐν τάξει πατὴρ λογίζεται κατὰ οἰκονομίαν»¹⁰².

Ἐκτὸς τῶν πληροφοριῶν τούτων ὁ Ἐπιφάνιος ἀντικρούων τὰς συκοφαντίας τῶν αἵρετικῶν κατὰ τῆς ἀειπαρθενίας τῆς Θεοτόκου, καὶ συγκεκρι-

97. Ἀγκυρωτὸς 60,1. Migne E.Π. 43,121C-124A.

98. Πανάριον 61,10, Migne E.Π. 41,908A.

99. Πανάριον 78,7, Migne E.Π. 42,709A.

100. Αὐτόθι, 78,8, Migne E.Π. 42,709C-D.

101. Αὐτόθι, 78,7, Migne E.Π. 42,709B.

102. Αὐτόθι, 78,10, Migne E.Π. 42,709B.

μένως κατὰ τῶν Κηρινθιανῶν¹⁰³, τῶν Ἐβιωνιτῶν¹⁰⁴, τῶν Ἀντιδικομαριανι-
τῶν¹⁰⁵, καὶ τῶν Κολυριδιανῶν¹⁰⁶, παρέχει καὶ ἄλλας σχετικὰς πληροφορίας.
Ὁ Ἐπιφάνιος εἰς τὴν πολεμικὴν του κατὰ τῶν αἰρετικῶν τούτων στηρίζεται
ἐπὶ τῆς γενικώτερον ἀποδεκτῆς ἱστορικῆς παραδόσεως, περὶ τῶν σχέσεων τοῦ
μνήστορος Ἰωσήφ καὶ τῆς οἰκογενείας του, πρὸς τὴν Θεοτόκον, καὶ τὸν μονο-
γενῆ Υἱόν της, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, διὸ καὶ ἐκφράζεται μετὰ κατηγορηματικό-
τητος. Αἱ κατ' αὐτῶν ἀντιπροβαλλόμεναι πληροφορίαι ἀποτελοῦν τὴν ἱστορι-
κὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, εἶχον δὲ διατυπωθῆ γραπτῶς καὶ πρὸ αὐτοῦ,
ὡς προαναφέρθη, ὑπὸ τε τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων καὶ τῶν συντα-
κτῶν διαφόρων Ἀποκρύφων. Παρὰ ταῦτα αἱ πληροφορίαι αὗται τοῦ Ἐπιφα-
νίου, διὰ τῶν ὁποίων κατέστη εὐρύτερον γνωστὴ ἢ ἐν λόγῳ ἱστορικῆ παραδό-
σις τῆς Ἐκκλησίας, ἐπεκράτησε νὰ ἀναφέρονται ὡς «ἡ θεωρία τοῦ Ἐπιφα-
νίου», ἕναντι τῶν κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν διατυπωθεισῶν τὸ πρῶτον ἀνιστορή-
των θεωριῶν τοῦ Ἐλβιδίου (382-385) καὶ τοῦ Ἰερωνύμου (384)¹⁰⁷.

ιζ'. Πολλοὶ ἄλλοι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς γνωρίζουν καὶ χρησι-
μοποιοῦν τὴν ἱστορικὴν ταύτην παράδοσιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας περὶ τοῦ
μνήστορος Ἰωσήφ, ὡς οἱ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος¹⁰⁸, Κύριλλος Ἀλεξαν-
δρείας (†444)¹⁰⁹, Θεοδώρητος ὁ Κύρου (†ca 460)¹¹⁰, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς

103. Α ὑ τ ὅ θ ι, 28,7. Migne E.Π. 41,377· καὶ 29,1-9. Migne E.Π. 41,377D.

104. Α ὑ τ ὅ θ ι, 30,2. Migne E.Π. 41,408A. Καὶ 51,10. Migne E.Π. 42,905C-908D. Ἐναυθα ἀντικρούονται καὶ οἱ «Τεσσαρεσκαίδεκατίται», οἱ ἀποδεχόμενοι τὰς κατὰ τῆς Θεοτόκου συκοφαντίας τῶν Κηρινθιανῶν καὶ τῶν Ἐβιωνιτῶν.

105. Α ὑ τ ὅ θ ι, 78,1-3. Migne E.Π. 42,700. Καὶ 78,7-8,1. Migne E.Π. 42,709C-D. Καὶ 79,3-9. Migne E.Π. 42,710C: α' Ἀντιδικομαριανιτῶν γὰρ τινες, ὡσπερ ἐχθρίαν πρὸς τὴν Παρθένον ἔχοντες, καὶ βουλόμενοι κατευτελίξιν ἐκείνης τὸ κλέος, φθόνῳ τινὶ ἀρθέν-
τες ἢ σφάλματι καὶ χράναι βουλόμενοι διανοίας ἀνθρώπων, ἐτόλμησαν λέγειν τὴν ἁγίαν
Μαρίαν μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν ἀνδρὶ συνῆφθαι, φημί δὲ αὐτῷ τῷ Ἰωσήφ.

106. Α ὑ τ ὅ θ ι, 79,1-9. Migne E.Π. 42,740-756.

107. Ὅρα Μ. Α. Σ ι ὡ τ ο υ, ἐνθ' ἀν. 54.

108. Ὅρα Ὅμιλιαν εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν, Migne E.Π. 50,793. Τοῦ αὐτοῦ, Ὅμιλια εἰς τὸ «ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου» καὶ εἰς τὴν ἀπογραφὴν τῆς Ἁγίας Θεοτόκου, Migne E.Π. 51,795-800. Τοῦ αὐτοῦ, Ὅμιλια 88 εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον 27,56, Migne E.Π. 58,777.

109. Ὅρα Γλαφυρὰ εἰς τὴν Γένεσιν VII, Migne E.Π. 69,352C: α' Ἐπεγράφετο τοῖ-
νον εἰς πατέρα τῷ Χριστῷ καίτοι πατὴρ κατὰ ἀλήθειαν οὐκ ὤν ὁ μακάριος Ἰωσήφ. Ἦσαν
δὲ αὐτῷ υἱοὶ καὶ θυγατέρες ἐκ πρώτων γάμων· ἐπειδὴ δὲ ἦσαν τάχα που καὶ συνέσθιοι τῷ
Χριστῷ, σημεῖα ποιοῦντα βλέποντες, καὶ οὐ σφόδρα τοῖς νομικοῖς εἰκοντα νεύμασι...
Τοῦ αὐτοῦ, Εἰς Ἰερεμίαν, Migne E.Π. 69,353A. Τοῦ αὐτοῦ, Εἰς τὸ κατὰ Ἰωάν-
νην 7,5, Migne E.Π. 73,637.

110. Ὁ Θεοδώρητος ἀντέκρουεν, εἰς τὸ ἔργον του «Αἰρετικῆς κακομυθίας ἐπι-
τομῆ», Migne E.Π. 83,352A, τὰς κακοδοξίας τοῦ Καρποκράτους, ὁ ὁποῖος ἐδίδασκε με-

(† 750)¹¹¹, 'Ιππόλυτος ὁ Θηβαῖος (650-750)¹¹², 'Επιφάνιος ὁ ἀγιοπολίτης (ια' αἰών)¹¹³, καὶ εἴ τις ἄλλος¹¹⁴. 'Ιδιαιτέραν ἀξίαν προσλαμβάνει ἡ μενία

ταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὴν γέννησιν τοῦ 'Ιησοῦ Χριστοῦ ἐκ τοῦ 'Ιωσήφ καὶ τῆς Θεοτόκου. 'Ενταῦθα πρέπει νὰ σημειωθοῦν καὶ ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸ ψευδεπιγράφως ἀποδιδόμενον ἔργον εἰς τὸν ἀπολογητὴν 'Ιουστίνον, τὸ φέρον τὸν τίτλον «'Αποκρίσεις πρὸς Ὁρθοδόξους περὶ τινῶν ζητημάτων (ὄρα ΒΕΠΕΣ 4,75-145), διότι πιθανώτατα, ὡς ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῶν La Crose καὶ Ad. von Harnack (ὄρα Δ. Σ. Μπαλάνοῦ, Πατρολογία, ἐν Ἀθήναις 1930, 73 ὑποσ. 4 καὶ B. Altaner, Patrologie, 6. Aufl., Freiburg 1958, 305), τοῦτο ἐγράφη ἀπὸ τὸν Θεοδώρητον. Δὲν ἀγνωεῖται ὁμοῦ καὶ ἡ ἥμισυ πιθανὴ ἀποφίς τοῦ Ed. Lohse (ὄρα ἐν G. Kittels, Th Wrb z NT VI, 52 ὑποσ. 56), κατὰ τὸν ὅποιον τὸ ἔργον τοῦτο ἀποδίδεται εἰς τὸν Εἰρηναῖον. Εἰς τὸ παρὸν ἔργον ὁ συντάκτης αὐτοῦ ζητεῖ πρῶτον νὰ ἐξηγήσῃ πῶς ἐσχηματίσθη ἡ ἀντίληψις τῆς γεννήσεως τοῦ 'Ιησοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τοῦ 'Ιωσήφ καὶ τῆς Παρθένου Μαρίας. «'Επειδὴ συνεχῶς ὁ Κύριος 'ὐδὸν τοῦ ἀνθρώπου», καὶ οὐχὶ τῆς ἀνθρώπου, ἑαυτὸν ὀνομάζει καὶ διὰ τοῦτο πειρᾶνται οἱ ἄπιστοι δεικνύναι, ὡς ἐκ γαμικῆς συναφείας ὁ δεσποτικὸς γέγονε τόκος· τὸ γὰρ τοῦ ἀνθρώπου, φασίν, οὐ θηλείας ἐστίν, ἀλλ' ἄρρενος τὸ ὄνομα· τισιν οὖν λόγους χρησάμενοι, τὴν τοιαύτην λοιδορίαν μάτην λεγομένην ἐλέγξομεν; (ὄρα ΒΕΠΕΣ 4,101,26-102,17). 'Ακολουθεῖ ἡ ἀπάντησις: «Εἰ ἐκ γαμικῆς συναφείας ὁ δεσποτικὸς τόκος ἐγένετο, οὐκ ἂν εἶπεν ἡ Γραφή 'ὡς ἐνομιζέτο, υἱὸς τοῦ 'Ιωσήφ'. Τὸ γὰρ ὡς ἐνομιζέτο ἐπὶ τῶν ἐκ γαμικῆς συναφείας τικτομένων ρηθῆναι χώραν οὐκ ἔχει. Τὸ δὲ διὰ μιᾶς ἀσαφοῦς τε καὶ ἐλλιποῦς φωνῆς πάσας τὰς φωνὰς ἐκεῖνας τὰς προδήλους καταγγελλούσας τὸν Χριστὸν ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, γεγεννημένον ἀνατρέπειν τῶν ἀτοπωτάτων ἐστίν. Πρὸς ἀναίρεσιν δὲ τῆς ματαίας αὐτῶν ἐπιχειρήσεως κεκρήμεθα λόγοις τοιούτοις... ἔτι δέ, εἰ καθάπερ υἱὸς τοῦ 'Ηλεὶ ἐχρηματίσθη ὁ 'Ιωσήφ κατὰ τὸν νόμον χωρὶς γαμικῆς συναφείας, τοῦ Θεοῦ τούτῳ τῷ τρόπῳ βουληθέντος δοῦναι τὸν 'Ιωσήφ υἱὸν τῷ 'Ηλεὶ, τί ἄπονον τὸ οὕτως δοῦναι καὶ υἱὸν χωρὶς γαμικῆς συναφείας τῷ 'Ιωσήφ; Τοῦτο γὰρ ἐνεκεν προφικονόμενῃ τῇ θεῖα χάριτι τὴν Παρθένον μνηστευθῆναι ἀνδρὶ διὸ πατέρας ἐσχηκότι· ἕνα μὲν κατὰ φύσιν ἐκ γαμικῆς συναφείας, ἕτερον δὲ κατὰ νόμον, χωρὶς γαμικῆς συναφείας; ἐν τῇ ἐκείνου γεννήσει προζωγραφοῦσα τοῦ Χριστοῦ τὴν γέννησιν, τοῦ γεννηθέντος μὲν ἐκ Πνεύματος Ἁγίου υἱοῦ τῷ Θεῷ· γεννηθέντος δὲ ἐκ γυναικὸς τοῦ 'Ιωσήφ, υἱοῦ τῷ 'Ιωσήφ... 'Αλλ' εἰ τὸ γεννώμενον ἐκ γυναικὸς τοῦ 'Ηλεὶ υἱὸς ἐστὶ τοῦ 'Ηλεὶ κατὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, πολὺ μᾶλλον ἐκ τῆς γυναικὸς τοῦ 'Ιωσήφ κατὰ τὴν θεῖαν εὐδοκίαν υἱὸς ἐστὶ τοῦ 'Ιωσήφ, χωρὶς γαμικῆς συναφείας». "Ὅρα καὶ ἀπόκρισιν εἰς ἐρωτ. 133, ΒΕΠΕΣ 4,138,9-25. Πρβλ. 'Η γ-ῆ σι π ο ν, 'Αποστ. V, ΒΕΠΕΣ 5,85,36-86,10. Εὐσεβίου, 'Εκκλ. 'Ιστ. 4, 22,2-6. ΒΕΠΕΣ 19,303,28-304,13.

111. "Ὅρα 'Ομιλίαν εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου, Migne E.Π. 96,709. 'Ενταῦθα ἐξαιρεται ἡ μεγάλη ἡλικία τοῦ 'Ιωσήφ κατὰ τὸν χρόνον τῆς μνηστείας αὐτοῦ.

112. "Ὅρα F r. Diekam p, Hippolytus von Theben, Münsteri. W. 1898,123-127.

113. "Ὅρα 'Επιφανίου Μοναχοῦ τοῦ ἀγιοπολίτου, Βίος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, Migne E.Π. 120,195-204.

114. "Ὅρα Θεοδώρου Ἀγύρας, 'Ομιλία IV,13 Migne E.Π. 77,1412. Σωφρονίου 'Ιεροσολύμων, Περὶ βαπτίσματος τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, Migne E.Π. 87,3372. Πασχάλιον Χρονικόν, Migne E.Π. 92,497-498. Οἰκουμένιου, Εἰς τὰς Πράξεις 15,23, Migne E.Π. 118,217. Γεωργίου Κεδρηνοῦ,

στοιχείων τῆς παραδόσεως ταύτης ὑπὸ τῶν λατίνων Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου διατύπωσιν, ἐκ καθαρῶς ἀντιαιρετικῶν λόγων, τῆς ὅλης ἀνιστορήτου θεωρίας του, περὶ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐχὶ ὡς τέκνων τοῦ Ἰωσήφ ἐκ προτεθνηκυίας γυναικός, ἀλλ' ὡς τέκνων τοῦ Κλωπᾶ, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ ἄρα ὡς ἐξαδέλφων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοιοῦτοι λατῖνοι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς παρουσιάζονται οἱ Ἀμβρόσιος, ἐπίσκοπος Μεδιολάνων (†397)¹¹⁵, Αὐγουστῖνος, ἐπίσκοπος Ἰππῶνος (†430)¹¹⁶ καὶ Γρηγόριος, ἐπίσκοπος τῆς πόλεως Τουρώνης (593)¹¹⁷.

4. ΤΑ ΑΠΟΚΡΥΦΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΝΗΣΤΟΡΟΣ ΙΩΣΗΦ.

Τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν τῆς πρώτης μεταποστολικῆς Ἐκκλησίας, περὶ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, εἶχον ὑπ' ὄψει καὶ οἱ συντάκται τῶν διαφόρων «Ἀποκρύφων», ψευδεπιγράφων κειμένων, οἱ ὅποιοι καὶ τὴν ἐχρησιμοποίησαν ἐλευθέρως, οὐχὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, ἀλλὰ τῶν ἰδιαιτέρων σκοπῶν των. Ὑπενθυμίζεται ὅτι ὅλοι οἱ ψευδεπιγράφοι συντάκται τῶν λεγομένων «Ἀποκρύφων» κειμένων τῆς Καινῆς Διαθήκης ἦσαν αἰρετικοί, ἄνευ ἐξαίρεσεως. Οὗτοι δηλαδὴ ἐπεδίωκον, δι' ὧσιν ἔγραψαν, δῆθεν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κενῶν, τῶν παρουσιαζομένων εἰς τὰ κανονικὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὴν νόθευσιν τῶν ἀληθειῶν τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας. Τὰς ἰδιοτελεῖς προθέσεις των ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἡ κατ' αὐτῶν πολεμικὴ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων.

Εἰς τὰ Ἀπόκρυφα κείμενα ὑπάρχουν καὶ πολλαὶ ἀκριβεῖς ἱστορικαὶ πληροφορίες, συνυφασμένα κατὰ κανόνα μετὰ πολλῶν φανταστικῶν στοιχείων. Διὰ τῶν τελευταίων τούτων ἐπεχειρεῖτο ἀυθαιρέτως ἡ συμπλήρωσις τῶν κενῶν τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης, πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς περιεργείας τῶν ἀναγνωστῶν των. Εἰς τὰς ἀυθαιρέτους αὐτὰς συμπληρώσεις ὀφείλεται ἀκριβῶς ὁ ἐκάστοτε μυθιστορηματικὸς χαρακτήρ τῶν Ἀποκρύφων, ὡς καὶ ἡ δυσκολία διακρίσεως τῶν εἰς αὐτὰ ἱστορικῶν στοιχείων ἀπὸ τὰς μυθικὰς περιγραφὰς των. Οὕτω κατανοεῖται, ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀγνοήσῃ τὰ κείμενα ταῦτα¹¹⁸, οὔτε καὶ νὰ δώσῃ πίστιν εἰς πᾶν ὅ,τι ἐξ αὐτῶν ἀντιτίθεται

Σύνοψις ἱστορίας, Migne E.Π. 121,365. Θεοφυλάκτου, Ἐξήγησις εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον. Migne E.Π. 123,473.

115. Ὅρα Ambrosii, De institutione Virginis 6,43. Migne P.L. 16,317.

116. Augustini, Epistola ad Galatas expositio 8. Migne P.L. 35,2110. Τοῦ αὐτοῦ, De Haeresibus 82 (428). Migne P.L. 42,44.

117. Gregorius Tours, Historia Francorum, Migne E.Π. 71,172.

118. Πρβλ. Ἐπιφανίου ἀγιοπολίτου, μν. ἔργ. Α'. Migne E.Π. 120,183B: «Κἂν ἐκ τῶν Ἀποκρύφων τι λάβωμεν, ὃ ἐξ αἰρετικῶν, μηδεὶς ἡμᾶς μεμφέσθω· αἱ γὰρ παρὰ

πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὸ γράμμα τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας. Κριτήριον τῆς διακρίσεως ταύτης, προκειμένου καὶ περὶ τῶν πληροφοριῶν τῶν Ἀποκρύφων, αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν εἰς τὸν μνήστορα Ἰωσήφ, εἶναι ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, εἰς τὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ.

α'. Τὸ «Π ρ ο τ ε υ α γ γ έ λ ι ο ν τ ο ὦ Ἰ α κ ώ β ο υ»¹¹⁹, τὸ ὁποῖον ἐγράφη κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ β' μ.Χ. αἰῶνος¹²⁰, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον παρπέμπει καὶ αὐτὸς ὁ Ὁριγένης¹²¹, εἶναι ἡ ἀρχαιότερα γραπτὴ πηγὴ, μετὰ τὰ κανονικὰ Εὐαγγέλια, ἡ ὁποία κάμνει λόγον περὶ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ, ἐκ «π ρ ο τ ε θ ν η κ υ τ α ς» αὐτοῦ γυναικός¹²². Ἐκ τῶν τέκνων τοῦ Ἰωσήφ ἰδιαιτέρως προβάλλεται ὁ Ἰάκωβος, διὰ τὸν ὁποῖον μάλιστα λέγεται ὅτι εἰς αὐτὸν ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ὁ ἀναστάς Ἰησοῦς¹²³.

Κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ παρόντος ἀποκρύφου Εὐαγγελίου, ὁ μνήστορ Ἰωσήφ ὑπήκουσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Ἀρχιερέως πρὸς πάντας τοὺς «χηρεύοντας» τοῦ λαοῦ (8,3), διὸ καὶ «ρίψας τὸ σκέπαρνον ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν» αὐτοῦ μετὰ τῶν ἄλλων χήρων (9,1). Κατὰ τὴν συνάντησιν ταύτην, ὡς ἐκ θαύματος, ἔλαχεν εἰς αὐτὸν πρὸς γάμον ἡ θεόπαις Μαριάμ (9,1). Τὰς ἀντιλογίας αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ εἶναι γέρον καὶ ὅτι ἔχει μεγάλους υἱούς, ἡ δὲ Μαρία ἤτο μικρὴ, ἀπέκρουσεν ὁ ἀρχιερεὺς, συστήσας εἰς αὐτὸν ὑποταγὴν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ (9,2). Οὕτω «φ ο β η θ ε ι ς ὁ Ἰ ω σ ῆ φ π α ρ έ λ α β ε ν α ὑ τ ῆ ν ε ι ς τ ῆ ρ η σ ι ν έ α υ τ ῶ ν» (9,3). Ὁ Ἰωσήφ κατέλιπε τὴν παρθένον Μαριάμ εἰς τὸν οἶκόν του καὶ ἀπῆλθε μακρὰν εἰς τὰς ἐργασίας του. "Ὅταν μετὰ

τῶν ἐχθρῶν μαρτυραὶ ἀξιοπιστότεραι εἰσιν, ὡς φασὶν ὁ μέγας Βασίλειος. Ἄλλὰ καὶ ὁ θαυμάσιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος αὐτὸ τοῦτο ἐποίησεν...».

119. Ὅρα ἐκδόσεις: Constantin Tischendorf, *Evangelia Apocrypha*, Lipsiae 1853, XXI-XXII, 1-50. Charles Michel, *Évangiles Apocryphes I*, 2e éd., Paris 1924, 1-80. Edgar Hennecke, *Neutestamentliche Apokryphen*, 2. Aufl., Tübingen 1924, 49, πρβλ. 3. Aufl. von W. Schneemelcher, Tübingen 1959, Bd. I' 277-293. Πρβλ. καὶ Th. Zahn, *Geschichte des neutestamentlichen Kanons*, II, 2, 774-780.

120. Κατὰ τὸν Th. Zahn (ἐνθ' ἀν., II, 274-276), τοῦτο ἐγράφη κατὰ τὸ ἔτος 135 μ.Χ.

121. Ὅρα Ὁριγένους, *Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον τόμος I*, 17, ΒΕΠΕΣ 13,28,30-29,10.

122. Ὅρα κεφ. 8,3,9,2,15,4,16,1,17,1,18,1.

123. Πρβλ. 1. Κορ. 15,7. Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Ἵποτυπώσεις, Ἀποσπ. VII, ΒΕΠΕΣ 8,378,13-17. Εὐσεβίου, Ἐκκλ. Ἰστ. 2,1,4-5. ΒΕΠΕΣ 19, 225,32-37.

ἐξάμηνον ἐπανήλθεν εἰς τὸν οἶκόν του εἶδε τὴν ἐγκυμοσύνην τῆς Θεοτόκου (13,1). Οὗτος ἀνακρίνων τὴν θεόπαιδα Μαριάμ διακρίνεται διὰ τὴν θρησκευτικότητα του, τὴν λεπτότητα καὶ εὐγένειάν του πρὸς αὐτὴν (13,3), ὡς καὶ διὰ τὴν δικαιοκρισίαν καὶ τὴν θεοσεβειάν του (14,1). Τοὺς πολλοὺς διαλογισμοὺς του διεσκέδασεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀποστολῆς καθ' ὕπνον τοῦ ἀγγέλου του, ὁ ὁποῖος καὶ διεμήνυσε τὸ θεῖον θέλημα καὶ τὰς θείας ἐντολάς, πρὸς τὰς ὁποίας ὁ Ἰωσήφ καὶ συνεμορφώθη πλήρως.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ «Γραμματέως» Ἄννα διαπίστωσιν τῆς ἐγκυμοσύνης τῆς παρθένου Μαριάμ (15,1), ἀμφοτέροι ἐκλήθησαν εἰς ἀπολογίαὶν ὡς ἀθετήσαντες τὰς περὶ μνηστείας ὑποχρεώσεις των. Οὗτοι ἐν συνεχείᾳ ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ ἱερατείου ὅτι «ἐκλεψαν τοὺς γάμους καὶ οὐκ ἐφάνερωσαν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ» (15,4), ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν δοκιμασίαν τοῦ «ὑδατος τῆς ἐλέγξεως» (16,1-2), νομιζόμενοι καὶ ὡς ἔνοχοι ψευδομαρτυρίας. Ἀποδειχθείσης οὕτω τῆς ἀφώρτητός των ἀφέθησαν ἐλεύθεροι.

Μετὰ ταῦτα ἡ ἀφορώσα εἰς τὸν μνήστορα Ἰωσήφ ἀφήγησις τοῦ Ἀποκρύφου τούτου ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀπογραφὴν τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς Μαριάμ εἰς Βηθλεὲμ (17,1-3), εἰς τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν εἰς τὸ σπήλαιον, εἰς τὴν ἐντὸς αὐτοῦ γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ εἰς τὴν πρὸς τοῦτο ἀναζήτησιν μαλαίας ὑπὸ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ (18,1 καὶ 19,1-3), εἰς τὴν ἀφιξίν καὶ εἰς τὴν ὑποδοχὴν τῶν Μάγων ἐξ Ἀνατολῶν (21,1).

β'. Ἡ ἀναλήψις Ἡσαίου¹²⁴. Τὸ Ἀπόκρυφον τοῦτο τοῦ β' μ.Χ. αἰῶνος¹²⁵, ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐγκυμοσύνης τῆς Θεοτόκου, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ δευτέρου μηνὸς τῆς παραμονῆς της εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰωσήφ, ὡς καὶ περὶ τῆς παρασχεθείσης ὑπ' αὐτοῦ προστασίας πρὸς τὴν Θεοτόκον ὡς πρὸς «ἀγίαν Παρθένον».

γ'. Τὸ «Ἐὐαγγέλιον τοῦ Ψευδοματθαίου»¹²⁶, τὸ ὁποῖον ἐγγράφη κατὰ τὸν δ' ἢ ε' μ.Χ. αἰῶνα εἰς τὴν ἑλληνικὴν, διεσώθη ὁμως, μόνον εἰς μεταφράσεις, καὶ δὴ τὴν κοπτικὴν, τὴν συριακὴν, καὶ τὴν ἀραβικὴν¹²⁷.

124. Ὁρα Edg. Hennecke, μν. ἔργ. 3. Aufl. von W. Schneemelcher II, 1964, 466 ἐξ.

125. Ὁρα Π. Χρήστου, Ἑλληνικὴ Πατρολογία, Θεσσαλονίκη 1978, Β', 221.

126. Ἐκδόσεις. Constantin Tischendorf, 3^η ἄν. XXII-XXIV, 51-122. Charles Michel, 3^η ἄν. I, 53-159: «Évangile du Pseudo-Matthieu, Texte latin et traduction Française».

127. Εἰς τὸν Πρόλογον τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ch. Michel (σελ. 55-59) παρουσιάζεται ἡ ἀλληλογραφία δύο ἐπισκόπων, τῶν Χρωματίου καὶ Ἡλιοδώρου, πρὸς ἱερέα τινὰ Ἰερώνυμον. Οἱ δύο ἐπίσκοποι γράφουν πρὸς τὸν ἱερέα Ἰερώνυμον, μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ τὰ ἀκόλουθα: «Ἡκούσαμεν ὅτι ἔχετε εὐρεῖ ἑβραϊκὸν κείμενον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν

Τὸ κείμενον αὐτοῦ παρουσιάζει μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὸ «Π ρ ω τ ε ὑ α γ γ ἔ λ ι ο ν τ ο ὦ Ἰ α κ ὠ β ο υ», εἰδικώτερον ὡς πρὸς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Ἰωσήφ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιερέως Ἀβιάθαρ, ἵνα, ὡς ἀπόγονος τῆς φυλῆς Ἰούδα, πρεσβύτης τὴν ἡλικίαν, χῆρος καὶ πατὴρ τέκνων, λάβῃ μέρος εἰς τὴν πρὸς γάμον κλήρωσιν τῆς παρθένου Μαρίας, «π ρ ὸ ς τ ῆ ρ ῆ σ ι ν α ὑ τ ῆ ς» (8,2-3). Εἰς τὴν ἐπίμονον ἄρνησιν τοῦ Ἰωσήφ ὁ Ἀρχιερεὺς Ἀβιάθαρ ὑποχωρῶν δέχεται νὰ συγκατοικήσουν μετὰ τῆς παρθένου Μαρίας εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰωσήφ ἕτεροι πέντε παρθένοι, μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ γάμου (8,4-5). Τὰ ὀνόματα τῶν παρθένων τούτων ἦσαν· Ρεβέκκα, Σεφόρα, Σουζάννα, Ἀβηγήα, καὶ Ζαχὴλ. Εἰς αὐτὰς ἐδόθησαν νήματα μετὰξῆς, ὑακίνθου, βύσσου, κόκκου, πορφύρας καὶ λινοῦ, δι' ἐργασίαν κατ' οἶκον (8,4).

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, ὁ μνήστωρ Ἰωσήφ ἀπουσίαζεν ἐπὶ ἑνέα μῆνας, εἰς Καπερναοῦμ, ὅπου εἰργάζετο ὡς ξυλουργός. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς Ναζαρέτ εὔρε τὴν παρθένον Μαρίαν ἐγκυμονοῦσαν (10,1). Τὴν ὀδύνην καὶ τὴν ἀμηχανίαν του προσπαθοῦν νὰ διασκεδάσουν αἱ μετὰ τῆς Μαρίας πάντοτε διαμένουσαι πέντε λοιπαὶ παρθένοι, διαβεβαιοῦσαι αὐτὸν περὶ τῆς ἀγνότητός της (10,1-2). Ὁ Ἰωσήφ πείθεται μόνον κατόπιν τῆς ἐμφανίσεως εἰς αὐτὸν καθ' ὕπνους τοῦ Ἀγγέλου τοῦ Θεοῦ, διαβεβαιοῦντος αὐτὸν περὶ τοῦ συντελουμένου διὰ τῆς ἐγκυμοσύνης τῆς Θεοτόκου μυστηρίου τῆς θείας ἐνσαρκώσεως (11,1). Ἐν συνεχείᾳ ἐκτίθενται τὰ τῆς ἀνακρίσεως τοῦ Ἰωσήφ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιερέως Ἀβιάθαρ, ὡς καὶ τὰ τοῦ ἐλέγχου αὐτοῦ καὶ τῆς παρθένου Μαρίας διὰ ψευδορκίαν, ἀναγκασθέντων οὕτω νὰ πίνουν τὸ «ὔ δ ω ρ τ ῆ ς ἑ λ ἔ γ ξ ε ω ς» (12,1-4). Παραδόξως παρουσιάζονται ἐνταῦθα καὶ οἱ γονεῖς τῆς Θεοτόκου κλαίοντες κατὰ τὴν ἀνάκρισιν ταύτην (12,2).

Ἐν συνεχείᾳ τὸ παρὸν κείμενον ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀπογραφὴν τοῦ Ἰωσήφ (13,1), εἰς τὸ σπήλαιον τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (13,2), εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ ἀναζήτησιν μαίας (13,3), εἰς τὴν ὑποδοχὴν τῶν Μάγων (16,2), εἰς τὴν φυγὴν πρὸς Αἴγυπτον (17,27 καὶ 18,1-2), εἰς τὴν διὰ τῆς ἐρήμου προσκύνησιν τοῦ Ἰησοῦ ὑπὸ τῶν θηρίων (18,1-2 καὶ 19,1), εἰς τὴν θαυματουργικὴν προστασίαν τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς Μαρίας ὑπὸ τοῦ βρέφους Ἰησοῦ (21,10-22,1), εἰς τὴν ἀφιξίν τῆς ἱερᾶς οἰκογενείας εἰς κώμην Sotine παρὰ τὴν Ἐρμούπολιν, ὅπου μὴ ὑπάρχοντος πανδοχείου κατέφυγον εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Αἰγύπτου, τὸ Capitolium (22,2), εἰς τὴν κατάρ-

τὰ περὶ τῆς γεννήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ τὰ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, γεγραμμένα διὰ χειρὸς τοῦ μακαρίου Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου. Ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ παρακαλοῦμεν τὴν ἀγιότητά σου νὰ μᾶς μεταφράσῃς εἰς τὴν λατινικὴν τὸ κείμενον τοῦτο, χάριν τῶν λατινογλώσσων χριστιανῶν...». Ἀκολουθεῖ ἡ πρὸς τοὺς ἐν λόγῳ δύο ἐπισκόπους ἀπάντησις τοῦ ἱερέως Ἱερωνύμου, διὰ τῆς ὁποίας οὗτος τοὺς πληροφορεῖ ὅτι ἤρχισε τὴν αἰτηθεῖσαν μετάφρασιν, διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς ἀπόκρισιν τῆς πλάνης τῶν αἰρετικῶν.

ρευσιν τῶν ἐντὸς αὐτοῦ ὑπαρχόντων 365 ἀγαλμάτων ἅμα τῇ εἰσόδῳ τῆς Θεοτόκου μετὰ τοῦ βρέφους, κατὰ τὴν προφητείαν τοῦ Ἡσαίου 19,1. Εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν ἐπανεμφανίσθη ὁ ἄγγελος καθ' ὕπνους πάλιν εἰς τὸν Ἰωσήφ, παραγγέλλων νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Γαλιλαίαν (25,26)¹²⁸. Εἰς τὰ κεφ. 26-29 παρουσιάζεται ὁ Ἰωσήφ καθησυχάζων τὸν ἔντρομον λαὸν διὰ τὰ θαύματα ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων ἐτιμῶρει τὴν πρὸς τὸν ἴδιον ἐπιδειχθεῖσαν κακίαν τῶν ἄλλων παιδίων. Ὁ Ἰωσήφ καὶ ἡ Θεοτόκος δέχονται τὴν πρότασιν τοῦ νομοδιδασκάλου Ζαχναὶ καὶ ὀδηγοῦν τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Ραββίνου Λευΐ, ὁ ὁποῖος καὶ ὠμολόγησεν ὅτι ἀναγνωρίζει εἰς τὸ πρόσωπόν του ἓνα σοφώτατον μάγον ἢ αὐτὸν τὸν Θεὸν (31,1-3). Ἐν συνεχείᾳ γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Ἰωσήφ μετὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς Μητρὸς του εἰς τὴν Ναζαρετ (32), ὡς καὶ περὶ ἐπισκέψεως αὐτῶν εἰς Ἱεριχώ, παρὰ τὸν Ἰορδάνην (35). Ὁ Ἰωσήφ ἐργάζεται ὡς ξυλουργὸς κατασκευάζων «ζ υ γ ο ὑ ς» καὶ «ἄ ρ ο τ ρ α» (37,1). Εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην βοηθεῖ τὸν Ἰωσήφ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς (28,1). Εἰς τὸ κεφ. 40 γίνεται λόγος περὶ τῆς μετοικήσεως τοῦ Ἰωσήφ, μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἀπὸ τῆς Ναζαρετ εἰς τὴν Καπεραοῦμ, εἰς δὲ τὸ κεφ. 41 περὶ ἐπανόδου αὐτῶν εἰς Βηθλεέμ, ὅπου ὁ Ἰησοῦς ἐθεράπευσε τὸν Ἰάκωβον, τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ, ἀπὸ θανατηφόρου δῆγμα ὄφως (41,2). Τέλος, γίνεται λόγος περὶ ἐμφανίσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς Μητρὸς του εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰωσήφ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ δείπνου αὐτοῦ μετὰ τῶν τεσσάρων υἱῶν καὶ τῶν δύο θυγατέρων του, τῶν ὁποίων καὶ ἠύλόγησε τὴν τράπεζαν. Ἐνταῦθα γίνεται λόγος καὶ περὶ τῆς Μαρίας τοῦ Κλωπᾶ. Αὕτη δὲ παρουσιάζεται ὡς τὸ δῶρον τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς γονεῖς τῆς Θεοτόκου, ὅτε κατὰ τὴν ὑπόσχασίν των ἀφίερωσαν ταύτην εἰς τὸν ναόν. Εἶναι δηλαδή ἡ Μαρία τοῦ Κλωπᾶ, ἀδελφὴ τῆς Θεοτόκου, γονεῖς δὲ ἀμφοτέρων ὁ Κλωπᾶς (ἀντὶ τοῦ Ἰωακείμ, τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως) καὶ ἡ Ἄννα (42,1).

δ'. Ἡ ἀπόκρυφος «Ἱστορία τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ» εἶναι πιθανώτατα ἔργον τῶν ἀρχῶν τοῦ ε' μ.Χ. αἰῶνος, ἀπηχεῖ δὲ τὰς παραδόσεις τῶν περὶ τὸ 400 μ.Χ. Χριστιανῶν τῆς Αἰγύπτου, τὰς ἀφορώσας εἰς τὸν μνήστορα Ἰωσήφ¹²⁹. Τὸ κείμενον τοῦ ἔργου τούτου ἐν ἀρχῇ ἀναφέρε-

128. Ἐνταῦθα παρουσιάζεται ὁ Ἰησοῦς δεκατετραετής.

129. Ὁρα W. Schneemelcher, μν. ἔργ. I, 320. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀσφαλῶς ἐγράφη τὸ πρῶτον ἐλληνιστί, πλὴν ὅμως τὸ πρωτότυπον ἐλληνικὸν κείμενον αὐτοῦ ἀπωλέσθη, ἐσώθη δὲ αὐτὸ μόνον εἰς μεταφράσεις, ἀρχαιοτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ κοπτική. Αὕτη δὲ σφάζεται εἰς τὰς δύο κοπτικὰς διαλέκτους· α) τὴν σαχηδικήν, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ παλαιότερα καὶ ἐκτενεστέρα, μάλιστα ἄνευ μεταγενεστέρων ἐπιδράσεων· καὶ β) τὴν βοχαϊρικὴν, τὸ κείμενον τῆς ὁποίας παρουσιάζει πολλὰς ἐκφραστικὰς καὶ πραγματικὰς ἀποκλίσεις, διεσώθησαν δὲ ταύτης καὶ ἀραβικαὶ μεταφράσεις. Ὁρα P. Peters, Histoire de Joseph le Charpentier. Rédaction copte-Rédaction Arabe traduites. Παρὰ Ch. Mi-

ται εισαγωγικῶς, τρόπον τινά καὶ λίαν συντόμως, εἰς τὸν θάνατον τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, τοῦ ὁποίου παρέχεται καὶ ἡ ἀκριβὴς ἡμερομηνία, ἤτοι ἡ 26ῃ τοῦ μηνὸς «'Ε π ι φ ι ν). Οὗτος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ἰουδαϊκὸν μῆνα Abib, τὸν συμπίπτοντα πρὸς τὰς ἡμέρας 23 Ἰουνίου-24 Ἰουλίου¹³⁰. Ὁ Ἰωσήφ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 111 ἐτῶν, ἀσκήσας εἰς ὄλον τὸν βίον του τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ξυλουργοῦ. Ἐν συνεχείᾳ παρουσιάζεται ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς διηγούμενος εἰς τὸ ἕρος τῶν Ἐλαιῶν πρὸς τοὺς μαθητάς του τὸν βίον τοῦ «κατὰ σάρκα» πατρὸς του Ἰωσήφ. Οἱ δὲ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου παρουσιάζονται καταγράψαντες τὰ ἀκουσθέντα, τὰ ὁποῖα καὶ κατέθεσαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῶν Ἱεροσολύμων. Οὗτοι, πάλιν ὡς ἀναγράφεται, ἔλαβον τὴν ἐντολὴν παρὰ τοῦ Κυρίου νὰ διαγγείλουν εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον τὰ ὅσα παρὰ τοῦ ἰδίου ἤκουσαν περὶ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ κυρίως ὅτι ἦτο ἄνθρωπος κατ' ἐξοχὴν «δ ί κ α ι ο ς», καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐλογημένος.

Ἡ διήγησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς ζωῆς τοῦ Ἰωσήφ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ κεφ. 2,1 ἐξ. Κατὰ τὴν ἀφήγησιν ταύτην ὁ Ἰωσήφ ἐγεννήθη εἰς τὴν Βηθλεέμ, τὴν πόλιν τῆς καταγωγῆς τοῦ βασιλέως Δαυίδ. Ἐκεῖ ἀνεδείχθη ἄνθρωπος ἐντιμὸς καὶ σοφός, ἔγινε δὲ ἄριστος ξυλουργός. Ἐν συνεχείᾳ γίνεται λόγος περὶ τοῦ πρώτου γάμου του, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησε τέσσαρας υἱοὺς καὶ δύο θυγατέρας. Ἦσαν δὲ τὰ ὀνόματα αὐτῶν: Ἰούδας, Ἰώσητος, Ἰάκωβος καὶ Σίμων, τῶν δὲ θυγατέρων του, Λυσία καὶ Λυδία. Ὁ ἔνωρις ἐπισυμβὰς θάνατος τῆς γυναικὸς τοῦ Ἰωσήφ ἄφησε τὸν Ἰάκωβον εἰς μικρὰν ἡλικίαν. Ὁ Ἰωσήφ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τῆς γυναικὸς του ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ μεταβαίη μετὰ τῶν δύο μεγαλύτερων υἱῶν του εἰς περιοχὰς μακρὰν τῆς κατοικίας του διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ξυλουργικῶν ἐργασιῶν. Ἐνταῦθα ὁ Ἰησοῦς (2,5) ὀνομάζει τὸν Ἰωσήφ «π α τ ἔ ρ α» του, μητέρα του δὲ τὴν μνηστευσασμένην τοῦτον Μαρίαν τὴν Παρθένον.

Ἐν συνεχείᾳ παρουσιάζεται ὁ Ἰησοῦς λέγων ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τῆς πρώτης γυναικὸς τοῦ Ἰωσήφ, ἡ μήτηρ του διέμενεν εἰς τὸν Ναὸν

c h e l, *Evangiles Apocryphes I*, Paris 1924, 191-245. Τὸ ἔργον ἐσώθη καὶ εἰς λατινικὴν μετάφρασιν. Τοῦ ἔργου τούτου γερμανικὴν ἀρτίαν μετάφρασιν ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ κοπτικοῦ κειμένου, μετὰ πολλῶν διασαφήσεων, ἐξέδωκεν ὁ Siegfried M o r e n z, ὑπὸ τὸν τίτλον «Die Geschichte von Joseph dem Zimmermann, übersetzt, erläutert und untersucht, Berlin 1951», εἰς τὴν σειρὰν τῶν «Texte und Untersuchungen, No 56» τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου. Περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ ἔργου τούτου βρα G. K l a m e t h, *Über die Herkunft der Apokryphen Geschichte Josephs des Zimmermann, ἐν «A n g e l o s»*, Zeitschrift für neutestamentliche Zeitgeschichte und Kulturkunde, Bd 3, Leipzig 1930,3. Κατὰ τὸν S. M o r e n t z, (ἐνθ' ἄν. 108-110), τὸ ἔργον τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς χριστιανικῆς κοινότητος τῆς Ἀρσινόης τοῦ δ' αἰῶνος, ἡ ὁποία διεκρίνετο διὰ τὰς χιλιαστικὰς πεποιθήσεις της.

130. Ὅρα P. P e t e r s, ἐνθ' ἄν., 192 ὑποσ. 1.

τοῦ Θεοῦ ἀσκουμένη εἰς τὴν θεοσέβειαν καὶ τὴν ἀγνότητά τῆς ζωῆς. Μετὰ ἔνεαετηῖ ἐκεῖ παραμονὴν συνεπλήρωσε τὸ 12ον ἔτος τῆς ἡλικίας τῆς. Τότε οἱ Ἱερεῖς τοῦ ναοῦ ὤφειλον νὰ φροντίσουν διὰ τὴν οἰκογενειακὴν τῆς ἀποκατάστασιν, συνδέοντες κατ' ἀρχὰς αὐτὴν διὰ τοῦ δεσμοῦ τῆς μνηστείας μετὰ τινος τιμίου καὶ εὐπολήπτου ἀνδρός, πρὸς περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῆς ἀφοσιώσεώς τῆς εἰς τὸν Θεόν. Πρὸς τοῦτο ἐπέλεξαν δώδεκα ἄνδρας, ἓνα ἐξ ἐκάστης τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ, ἔπεσε δὲ ὁ κληῖρος εἰς τὸν Ἰωσήφ, τὸν ἐκπρόσωπον τῆς φυλῆς Ἰούδα, ὁ ὁποῖος καὶ παρέλαβεν εἰς τὸν οἶκόν του τὴν παρθένον Μαριάμ (4,1-4). Ἐκεῖ ἡ Θεοτόκος ἀπέβη ἡ τροφὸς καὶ ἡ στοργικὴ σύντροφος τοῦ μικροῦ ἀπορφανισθέντος Ἰακώβ. Ἡ Θεοτόκος οὕτω συνεπλήρωσε καὶ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς διαμονῆς τῆς εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰωσήφ, ὅτε ὁ ἴδιος εἰργάζετο μακρὰν τῆς οἰκογενείας του, εἰς διαφόρους περιοχὰς τῆς Γαλιλαίας. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, συνεχίζει ἀφηγούμενος ὁ Ἰησοῦς, ἀὲν ὡ κ η σ α ἐ θ ε λ ο υ σ ί ω ς εἰς τὰ σ π λ ά γ χ ν α τῆς τότε μόλις δεκατετραετοῦς μητρὸς μου· τρεῖς δὲ μῆνας μετὰ τὴν ἄσπορον ταύτην σύλληψίν μου εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς, ἐπέστρεψεν ἀνίδεος εἰς τὸν οἶκόν του ὁ ἀγαθὸς Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος καὶ κετεταράχθη εὐθὺς ὡς διεπίστωσε τὴν ἐγκυμοσύνην τῆς μητρὸς μου, τὴν ὅποιαν καὶ ἀπεφάσισε συντετριμμένος νὰ ἀπομακρύνῃ κρυφίως ἐκ τοῦ οἴκου του. Ἦτο δὲ τόσον συντετριμμένος ἀπὸ τὴν θλίψιν καὶ τὴν ἐντροπήν, ὥστε νὰ μὴ ἤμπορῇ οὔτε νὰ φάγῃ οὔτε νὰ πῖνῃ. Ἡ διήγησις ἀναφέρεται ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν καθ' ὑπνοῦς ἐμφάνισιν πρὸς τὸν Ἰωσήφ τοῦ ἀγγέλου τοῦ Θεοῦ (Μτθ. 1,20-21) ἐξηγουῦντος τὰ συμβαίνοντα διὰ τῆς Θεοτόκου, ὡς ὑποθέσεως τοῦ ὑπερτάτου μυστηρίου τῆς θείας οἰκονομίας, πρὸς σωτηρίαν διὰ τοῦ ἐνσαρκουμένου ἐν αὐτῇ Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀνθρωπίνου γένους (6,1-3). Ἀκολούθως γίνεται λόγος περὶ τῆς ἀπογραφῆς εἰς Βηθλεὲμ, ὅπου ἀπεγράφησαν ὁ μὲν Ἰωσήφ ὡς ἀπόγονος τοῦ Δαυΐδ, ἡ δὲ Μαρία καὶ ὁ υἱὸς τῆς Ἰησοῦς ὡς ἀπόγονοι τῆς φυλῆς Ἰούδα (7,2).

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀναφέρεται περαιτέρω εἰς τὴν φυγὴν αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον, τὴν ἐκεῖ παραμονὴν μόνον ἐπὶ ἓν ἔτος (3,3), τὴν ἐπιστροφὴν εἰς Ναζαρέτ (9,1), ὅπου καὶ πάλιν ὁ Ἰωσήφ ἐπεδόθη εἰς τὰς ξυλουργικὰς ἐργασίας του, πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν μέσων διαβιώσεως τῆς οἰκογενείας του. Ἐνταῦθα τονίζεται ὅτι ὁ Ἰωσήφ μέχρι βαθυτάτου γήρατος ἔχαιρεν ἄκρας σωματικῆς καὶ πνευματικῆς ὑγείας καὶ ἀκμῆς, καὶ ὅτι καὶ εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν 111 ἐτῶν ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἦτο ἀκόμη νέος (10 καὶ 29,1-4). Ἡ διήγησις ἀναφέρεται ἐπίσης εἰς τὸν γάμον τῶν δύο μεγαλύτερων υἱῶν τοῦ Ἰωσήφ, τῶν Ἰωσήφ καὶ Σίμωνος, ὡς καὶ τῶν δύο θυγατέρων αὐτοῦ, καὶ εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτῶν ἐκ τοῦ πατρικοῦ τῶν οἴκου. Κατὰ τὴν συνέχειαν τῆς ἀφηγήσεως, ὁ Ἰωσήφ ἔζη μετὰ τοῦ υἱοῦ του Ἰακώβου, κατὰ τὸν χρόνον τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς παρουσιάζεται ἐνταῦθα λέγων· ἀέ ζ ω ν δ ἐ μ ε τ

αὐτῶν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς, ἀπεκάλουν δὲ τὴν μὲν Μαρρίαν μητέρα μου, τὸν δὲ Ἰωσήφ πατέρα μου» (11,1-3).

Ἡ συνέχεια ἀναφέρεται εἰς τὸν θάνατον τοῦ Ἰωσήφ. Περὶ αὐτοῦ παρουσιάζεται ὁ Ἰησοῦς λέγων: «Ὅτε δὲ κατὰ χρέος ἤγγιζεν ὁ θάνατος τοῦ πατρὸς μου, μετὰ σωματικὴν νόσον, ἄγγελος Κυρίου εἰδοποίησεν αὐτὸν ὅτι θὰ ἀποθάνῃ κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος. Ἀμέσως τότε ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπου καὶ προσυχηθήτη πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ ναοῦ, παρακαλέσας τὸν Θεόν, ἵνα ἀποστείλῃ τὸν ἀρχάγγελον Μιχαὴλ πρὸς προστασίαν τῆς ψυχῆς του, καθ' ὅλην τὴν ἀπὸ τῆς γῆς μέχρι τῆς πύλης τοῦ οὐρανοῦ μετακίνησίν της. Εἰς τὴν προσευχὴν του ταύτην ὁ Ἰωσήφ ἐπικαλεῖται τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ τὴν δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ λέγων· «μὴ αἰσχυνηθῆς με πρὸ τοῦ φοβεροῦ βήματος τῆς θείας καὶ δικαίας κρίσεως, καὶ τῆς θείας εὐσπλαγγνίας σου» (13,1-10). Ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρεται ἡ ἐπιστροφή τοῦ Ἰωσήφ εἰς Ναζαρέτ (14,2), ὅπου καὶ κατεκλίθη ἐν ἀσθενείᾳ θανάτου.

Εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ κειμένου προβάλλονται ὡς σημαντικὰ γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Ἰωσήφ· α) ὁ γάμος του εἰς ἡλικίαν 40 ἐτῶν καὶ ἡ ἐπὶ ἄλλα 49 ἔτη ζωὴ αὐτοῦ μετὰ τῆς συζύγου του, ἡ ὁποία ἀπέθανεν ὅτε οὗτος ἦτο 89 ἐτῶν· β) ἡ μνηστεία του ἐν ἔτος μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης γυναικὸς του, μετὰ τῆς μητρὸς τοῦ Ἰησοῦ, ὡς διηγεῖται πάντοτε εἰς τὸ κείμενον ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς λέγων· «Ἡ μήτηρ μου ἔζησε δύο ἀκόμη ἔτη εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰωσήφ. Κατὰ δὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ τρίτου ἔτους, ὅτε αὕτη ἦτο μόλις δεκαπέντε ἐτῶν με ἐγέννησεν (14,5). Ὁ Πατήρ μου ἔζησεν ἐν συνόλῳ 111 ἔτη, ἀπέθανε δὲ τὴν 26ην τοῦ μηνὸς Επερ, ἀφοῦ προηγουμένως ἀνελογίσθη ὅλας τὰς ματαίας πράξεις τῆς ζωῆς του». Κατὰ τὰς ὥρας τοῦ θανάτου τοῦ Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος διακατέχεται ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ θανάτου, εὐρίσκειται πλησίον του ὁ Ἰησοῦς, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν ἐνθαρρύνει, ὁ δὲ Ἰωσήφ τὸν εὐχαριστεῖ καὶ τὸν δοξολογεῖ ὡς προστάτην καὶ σωτήρᾳ του, δι' ἀναφορᾶς εἰς ὅσα θαυμαστὰ ἔζησεν εἰς τὸν οἶκόν του μετὰ τῆς μητρὸς τοῦ Ἰησοῦ (17). Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο παρουσιάζεται ὁ Ἰησοῦς δακρῶων καὶ προσκαλῶν τὴν μητέρα του εἰς τὸν χῶρον τῆς ἐπιθανατίου κλίνης τοῦ Ἰωσήφ, ὅπου καὶ ἐστάθησαν ἀμφοτέροι, ὁ μὲν Ἰησοῦς πρὸς τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς, ἡ δὲ Θεοτόκος πρὸς τὸ μέρος τῶν ποδῶν τοῦ Ἰωσήφ. Ὀλίγας στιγμὰς πρὸ τοῦ θανάτου, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Ἰησοῦ, προσῆλθον ἐκεῖ καὶ οἱ υἱοὶ καὶ αἱ θυγατέρες τοῦ Ἰωσήφ. Ἐξ αὐτῶν ἡ Λυσία λαμβάνει τὸν λόγον καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸν θάνατον τῆς μητρὸς των, προκαλέσασα οὕτω τοὺς κλαυθμούς καὶ τὰ δάκρυα πάντων, μὴδὲ τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Ἰησοῦ ἐξαίρουμένων. Τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς ἐκείνην ὁ Ἰωσήφ ἐξεψύχασε με βαθὺν στεναγμόν, διότι εἶδεν ἐνώπιόν του τὸν Διάβολον. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως ἀπεμάκρυνε τοῦτον διὰ προσευχῆς πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα, καὶ διὰ τῆς παρακλήσεως, ὅπως Ἐκεῖνος ἀποστείλῃ τάγμα ἀγγέλων, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀρχαγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ, πρὸς ἀσφαλῆ

συνοδειαν τῆς ψυχῆς τοῦ ‘Ιωσήφ κατά τὴν διέλευσίν της διὰ μέσου τῶν ἑπτὰ σκοτεινῶν αἰώνων τοῦ ποταμοῦ τοῦ πυρός, καὶ μέχρι τῆς παραστάσεώς της πρὸ τοῦ φρικτοῦ βήματος τῆς θείας δικαιοσύνης. Πράγματι δέ, ἐνῶ ὁ ‘Ιησοῦς δι’ ἄσπασμοῦ ἀποχαιρετᾷ τὸν νεκρὸν τοῦ ‘Ιωσήφ (23,1), οἱ ἄγγελοι παραλαμβάνουν τὴν ψυχὴν του ἐντὸς μεταξωτῆς καὶ ἐκ βύσσου ὀθόνης (ὄλοσηρικῆς) καὶ τὴν μεταφέρουν. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ ‘Ιησοῦς κλείνει τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ στόμα τοῦ σώματος τοῦ ‘Ιωσήφ, τὸ ὁποῖον καὶ εὐπρεπίζει διὰ τὴν ταφὴν (23,2), καὶ ἀναγγέλλει εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς των, ὡς ζῶν αἰώνιον. Ἐν συνεχείᾳ γίνεται λόγος περὶ τῆς διελύσεως πρὸ τοῦ νεκροῦ ‘Ιωσήφ ὄλων τῶν κατοικίων τῆς Ναζαρέτ καὶ πολλῶν ἐξ ὅλης τῆς Γαλιλαίας, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ θανάτου του, καὶ περὶ τοῦ θρήνου πάντων. Ἀκολουθῶς παρουσιάζεται ὁ ‘Ιησοῦς προσευχόμενος, ὅπως τὸ σῶμα τοῦ ‘Ιωσήφ τηρηθῆ ἄδιάφθορον μέχρι τῆς δευτέρας αὐτοῦ Παρουσίας, καὶ παραγγέλλων, ὅπως ἀνά πᾶν ἔτος ἐπιτελεῖται τὴν 26ην τοῦ μηνὸς Εἰρεν ἐπιμνημόσυνος σὺνάξις, πρὸς τιμὴν τοῦ πατρὸς του ‘Ιωσήφ (26,2). Ἀκολουθῶς παρουσιάζονται οἱ ἱερεῖς τῆς Ναζαρέτ, προσελθόντες διὰ τὴν τελετὴν τῆς ταφῆς (27,1-2).

Ἡ παροῦσα σύντομος ἔκθεσις καταδεικνύει ὅτι ἡ διήγησις τῆς ἱστορίας ταύτης τοῦ μνήστορος ‘Ιωσήφ συντάγη εἰς τὸ περιβάλλον γνωστικίζουσης ἐξ ‘Ιουδαίων χριστιανικῆς κοινότητος τῆς Αἰγύπτου, τὰ μέλη τῆς ὁποίας ἰδιαιτέρως ἐτίμων τὸ πρόσωπον τοῦ ‘Ιωσήφ.

5. ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΜΝΗΣΤΟΡΟΣ ΙΩΣΗΦ.

Ἐκ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὄσων ἀνεφέρθησαν, συνάγεται ὅτι διὰ τῶν γραπτῶν κειμένων τῆς μεταποστολικῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς ἐξωεκκλησιαστικῆς παραδόσεως, περὶ τοῦ μνήστορος ‘Ιωσήφ, εἶναι δυνατὴ ἡ σύνθεσις τῆς ἱστορίας τῆς ζωῆς του μετὰ πολλῶν κενῶν. Τὰ κενὰ ταῦτα προσεπάθησαν νὰ συμπληρώσουν· α) οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς διὰ τῆς ἐρμηνείας τῶν περὶ τοῦ ‘Ιωσήφ σχετικῶν χωρίων τῶν Εὐαγγελίων, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ζώσης εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας ἱστορικῆς παραδόσεως, καὶ διὰ τῆς ἑναρμονίσεως τῶν πληροφοριῶν ταύτης πρὸς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς καθόλου διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας ἐνσαρκώσεως· β) οἱ συντάκται τῶν ψευδεπιγράφων Ἀποκρύφων, οἱ ὅποιοι ἦσαν, ἄνευ ἐξαίρεσεως, αἰρετικοί, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰδικῶν των θρησκευτικῶν ἢ ἄλλων ἐπιδιώξεων ἀναμιγνύοντες ἀδιστακτικῶς τὰ ἱστορικὰ δεδομένα μετὰ φανταστικῶν, μυθικῶν δὲ πολλάκις, στοιχείων. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐπιβάλλει τὴν μετὰ μεγάλης προσοχῆς χρησιμοποίησιν τῶν οὕτω προσφερομένων πληροφοριῶν περὶ τοῦ

μνήστορος Ἰωσήφ, πρὸς σύνθεσιν τῆς κατὰ τὸ δυνατόν περισσότερον ἀκριβοῦς εἰκόνος τῆς ζωῆς του. Οὕτως ἐπιχειρεῖται ἐν συνεχείᾳ ἡ σύνθεσις τῆς εἰκόνος ταύτης.

α'. Ἡ καταγωγή καὶ οἱ γονεῖς τοῦ Ἰωσήφ. Ἡ ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ βασιλέως Δαυὶδ καταγωγή τοῦ Ἰωσήφ προβάλλει ἀδιαμφισβήτητος δι' ἀμφοτέρων τῶν εὐαγγελικῶν γενεαλογικῶν καταλόγων, καὶ διὰ τῆς ὁμοφώνου ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐξωεκκλησιαστικῆς ἱστορικῆς παραδόσεως¹³¹. Ἡ παράδοσις αὕτη ἀναφέρεται μάλιστα καὶ εἰς τὸν Πατέρα τοῦ Ἰωσήφ. Τὸ πρόβλημα τῶν δύο διαφορετικῶν ὀνομάτων τοῦ πατρὸς τοῦ Ἰωσήφ, κατὰ τοὺς γενεαλογικοὺς καταλόγους τῶν Εὐαγγελιστῶν Ματθαίου καὶ Λουκᾶ, τὸ πρόβλημα δηλαδὴ τῶν δύο πατέρων αὐτοῦ, οὐδεμίαν δημιουργεῖ δυσκολίαν, καθόσον τοῦτο λύεται πλήρως καὶ ὁμοφώνως διὰ τοῦ γνωστοῦ παρ' Ἰουδαίους ἀνδραδέλικου γάμου, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Μωυσέως¹³². Περὶ τῆς μητρὸς τοῦ Ἰωσήφ οὐδεμίαν ἔχομεν πληροφορίαν¹³³. Ὡς τόποι καταγωγῆς καὶ κατοικίας τοῦ Ἰωσήφ παρουσιάζονται αἱ πόλεις τῆς Βηθλεέμ, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ εἶναι πολιτογραφημένος, ἡ Ἱερουσαλήμ καὶ ἡ Ναζαρέτ. Πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ συνέδεσε τὸν μνήστορα Ἰωσήφ ἀκόμη περισσότερον ἢ μνηστεία του μετὰ τῆς παρθένου Μαρίας, ἡ ὁποία εἶχε διέλθει τὰ παιδικὰ ἔτη τῆς ζωῆς της εἰς τὸν Νάον τῆς πόλεως ταύτης. Πρὸς τὴν πόλιν τῆς Ναζαρέτ συνέδεε τὸν Ἰωσήφ ἡ μόνιμος εἰς αὐτὴν διαμονὴ τῆς οἰκογενείας του, καὶ δὴ πρὸ καὶ μετὰ τὴν μνηστείαν τῆς παρθένου Μαρίας, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἄσκησις τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ ξυλουργοῦ. Ἰσως καὶ λόγοι πατρικῆς κληρονομίας νὰ συνέδεον τὸν Ἰωσήφ πρὸς τὴν πόλιν τῆς Βηθλεέμ¹³⁴, πρὸς δὲ τὴν πόλιν τῆς Ἱερουσαλήμ ἡ κατοικία τῶν γονέων τῆς παρθένου Μαρίας, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ

131. Ὅρα Μτθ. 1,16. Λκ. 3,23. Πρβλ. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Ἐπη Θεολογικά ια', ΒΕΠΕΣ 61,42-45. Αὐτόθι, ιη', 482, ΒΕΠΕΣ 61,43,8. Αὐτόθι, ιη', 485. ΒΕΠΕΣ 61,44,6-35. Αὐτόθι, ιη', 487, ΒΕΠΕΣ 64,44,1-3 καὶ 35-45. Εὐστάθιου Ἀντιοχείας, Ὑπόμνημα εἰς τὴν Ἐξαήμερον (ἀμφιβαλλόμενον), ΒΕΠΕΣ 18,359,1-28.

132. Πρβλ. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, ἐνθ' ἀν., ιη', 483, ΒΕΠΕΣ 61,43, 11-18: «Ἦλει δὲ φθιμένοι, ἐπὶ γόνου οὕτιν' ἔλειπεν αἴψα δόμον τε λίχος τε Ἰακώβ οὐχ ὀμοπάτριος δέξατο, καὶ τέκεν υἱὸν ἀδελφειῶ ἔσθλόν Ἰωσήφ. Οὕτω τοῦ μὲν ἔην, τῷ δὲ ἔγραφε θεσμὸς Ἰωσήφ, Εὐαγγελιστῶν δ' ὅς μὲν εἶπε τὴν φύσιν, Ματθαῖος, ὅς δ' ἔγραψε Λουκᾶς τὸν νόμον, παῦσαι διοχλῶν τὴν καλὴν συμφωνίαν».

133. Κατὰ τὸν Ἱεροσολυμίτην ἐκκλησιαστικὸν συγγραφέα τῶν μέσων τοῦ β' αἰῶνος Ἡγήσιππον (ὄρα Ὑπομνήματα Ἀποσπ. ΙΙΙ καὶ V πρβλ., Εὐσεβίου, Ἐκκλ. Ἰστ. 3,11. ΒΕΠΕΣ 19,262,1-2), «Τὸν γὰρ οὖν Κλωπᾶν ἀδελφὸν τοῦ Ἰωσήφ ὑπάρχειν Ἡγήσιππος ἱστορεῖ». Αὐτόθι, 4,22, 4 ΒΕΠΕΣ 19,304,1-2.

134. Ὅρα Clemens, Kopp, Die heiligen Stätten der Evangelien, Begensburg 1959, 66-70.131-132.

θὰ διέμενον μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὰς ἀναβάσεις των εἰς Ἱεροσόλυμα (Λκ. 2,22-38. 41-50)¹³⁶.

β'. Ὁ γάμος καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ τέκνα τοῦ Ἰωσήφ. Ἡ ἱστορική παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας ὁμοφώνως παρουσιάζει τὸν Ἰωσήφ ὡς θεοσεβῆ, ἔντιμον καὶ ἀφωσιωμένον οἰκογενειάρχην, ἀσκοῦντα τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ξυλοουργοῦ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ναζαρέτ, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀναγκῶν τῆς οἰκογενείας του καὶ χαίροντα τῆς ἐκτιμῆσεως πάντων τῶν συμπολιτῶν του¹³⁶. Οἱ συγγραφεῖς, οἱ ἀναφερόμενοι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰωσήφ ὁμιλοῦν κατὰ κανόνα περὶ τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς μητρὸς τῶν ἐξ υἱῶν καὶ τῶν δύο θυγατέρων του¹³⁷. Τινὲς μάλιστα ἀναφέρουν καὶ τὸ ὄνομά τῆς συζύγου ταύτης τοῦ Ἰωσήφ, Σαλώμη, ὡς καὶ τὰ τῆς καταγωγῆς της¹³⁸. Τὰ ἐκ τῆς Σαλώμης ἐξ ἄρρενα καὶ δύο θήλεια τέκνα τοῦ Ἰωσήφ παρουσιάζονται ἡλικιωμένα κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τὰ Εὐαγγέλια καὶ τὴν ἱστορι-

135. Ἡ ὑπαρξίς εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ πλησίον τοῦ ναοῦ οἰκίας τῆς Ἁγίας Ἄννης, τῆς μητρὸς τῆς Θεοτόκου, εἶναι ἱστορικῶς καὶ ἀρχαιολογικῶς βεβαιωμένη. "Ora Jérusalem, Saint-Anne. Photographies inédites, Zodiaque, Jérusalem 1963. Κατὰ τὸ Π ρ ω - τ ε υ α γ γ ἔ λ ι ο ν τ ο ῦ Ἰ α κ ὄ β ο υ (25,1), ὁ Ἰακώβος ὁ ἀδελφόθεος, ἴσως δὲ καὶ ἄλλοι ἀδελφοὶ αὐτοῦ, διέμενον εἰς Ἱεροσόλυμα, καθ' ὃν χρόνον ὁ μνήστωρ Ἰωσήφ εἶχε καταφύγει εἰς Αἴγυπτον φεύγων τὴν μανίαν τοῦ Μ. Ἡρώδου. Οὕτω κατανοεῖται καὶ ἡ μεγάλη ἐξοικείωσις τοῦ Ἰακώβου πρὸς τὸν Ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοὺς κατοίκους της. Πρβλ. Πράξ. 21,18-26.

136. Πρβλ. J. H a s t i n g s, A Dictionary of the Bible, Edinburgh 1900, I' 325 A.

137. Τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν τοῦ Ἰωσήφ εἶναι ἀναντιρρήτως αὐτὰ, τὰ ὁποῖα ἀναγράφονται εἰς τὰ Εὐαγγέλια, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει καὶ ἡ ἱστορική παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας. Αἱ παρουσιαζόμεναι σχετικαὶ διαφοραὶ, ἢ προσθήκαι, ἀποτελοῦν προσπαθεῖαι συσχετίσεως πρὸς ἄλλα πρόσωπα τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, περὶ τὰ ὁποῖα ὑπάρχει ἀσάφεια καὶ σύγχυσις. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰ ὀνόματα τῶν θυγατέρων τοῦ Ἰωσήφ.

138. Τρία ὀνόματα ἀναφέρονται ὡς τὰ ὀνόματα τῆς γυναικὸς ταύτης τοῦ Ἰωσήφ, εἶναι δὲ ταῦτα: «Μ ε λ χ ά», «Ἐ σ σ ά», καὶ τὸ ἐπικρατέστερον «Σ α λ ὡ μ η». "Ora Ἰ π π ο λ ὕ τ ο υ τ ο ῦ Θ η β α ί ο υ, Σύνταγμα, ἔκδ. F r. D i e k a m p XIII,15-17.30,15-20. 31,10-32,10 καὶ 41 (Unechte Texte). Πρβλ. Ἰ ω σ ῆ π ο υ Χ ρ ι σ τ ι α ν ο ῦ, Ὑπομνηστικὸν 136, Migne E.Π. 106,144B-C. Ἐνταῦθα γίνεται διάκρισις τῆς Σαλώμης ταύτης ἀπὸ τῆς συνωνύμου αὐτῆς μαίας, τῆς ἀναφερομένης εἰς τὰ Ἀπόκρυφα, ὡς παρασταθείσης εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ Σαλώμη, ἡ σύζυγος τοῦ Ἰωσήφ, παρουσιάζεται συγγενίς τῆς Ἐλισάβετ, τῆς γυναικὸς τοῦ ἱερέως Ζαχαρίου, τοῦ πατρὸς τοῦ Προδρόμου. Ὁ ἀκριβὴς βαθμὸς τῆς μεταξὺ τῶν δύο γυναικῶν τούτων συγγενείας δὲν εἶναι σαφής. Αἱ ὑπάρχουσαι πληροφορίαι ἀφήνουν τὴν ἐντύπωσιν μιᾶς διπλῆς συγγενείας μεταξύ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἱερέως Ζαχαρίου. Ἀφ' ἑνὸς δηλαδὴ παρουσιάζονται ἡ σύζυγος τοῦ Ἰωσήφ Σαλώμη καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, ὡς τὰ τέκνα δύο ἀρρένων ἀδελφῶν, τοῦ Ἀγγαίου καὶ τοῦ ἱερέως Ζαχαρίου, τῶν υἱῶν Βαραχίου. Ἀφ' ἑτέρου δὲ προβάλλεται καὶ ἡ μητρόθεν συγγένεια τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς Ἐλισάβετ. Πρβλ. Μ. Α. Σ ι ὶ τ ο υ, Οἱ κατὰ σάρκα προπάτορες τοῦ Ἰησοῦ, Ἀθῆναι 1986, 50-54.

κὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, πρωτότοκος τούτων πρέπει νὰ ᾔτο ὁ Ἰάκωβος¹³⁹. Ὁ γάμος τῶν θυγατέρων τοῦ Ἰωσήφ, ἴσως δὲ καὶ τινος ἐκ τῶν υἱῶν του ἔγινε πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ¹⁴⁰.

γ'. Ὁ θάνατος τῆς πρώτης γυναικὸς τοῦ Ἰωσήφ καὶ ἡ μνηστεία αὐτοῦ μετὰ τῆς παρθένου Μαρίας. Οἱ προαναφερθέντες ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, οἱ ὅποιοι κάμνουν λόγον περὶ τῆς μητρὸς τῶν τέκνων τοῦ Ἰωσήφ, ὀμιλοῦν περὶ τοῦ θανάτου αὐτῆς καὶ περὶ τῆς χηρείας τοῦ Ἰωσήφ, εἰς μεγάλην ἡλικίαν, ἐν συσχετίσει πάντοτε πρὸς τὴν μνηστείαν αὐτοῦ μετὰ τῆς παρθένου Μαρίας. Περὶ τῶν περιστατικῶν τοῦ θανάτου τῆς γυναικὸς τοῦ Ἰωσήφ καὶ περὶ τῆς χηρείας αὐτοῦ οὐδὲν λέγεται, εἰμὴ μόνον περὶ τῆς ἡλικίας του. Ὁ Κύπρου Ἐπιφάνιος παρουσιάζει τὸν Ἰωσήφ περίπου ὀγδοηκοντούτην κατὰ τὸν χρόνον τῆς μνηστείας αὐτοῦ μετὰ τῆς παρθένου Μαρίας¹⁴¹. Κατὰ τὸν συντάκτην τοῦ Ἀποκρύφου «Ἰστορία τοῦ Ἰωσήφ», οὗτος ᾔτο 40 ἐτῶν, ὅτε ᾔθην εἰς γάμον μετὰ τῆς μητρὸς τῶν τέκνων του, ἐχῆρευσε εἰς ἡλικίαν 89 ἐτῶν, εἰς ἡλικίαν δὲ 90 ἐτῶν ἐμνηστεύθη τὴν παρθένον Μαρίαν¹⁴². Κατὰ πόσον αἱ ἡλικίαι αὗται ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἀκριβῆ ἱστορικὴν παράδοσιν εἶναι δύσκολον νὰ λεχθῆ. Πάντως δὲν εἶναι μεγάλη ἡ διαφορά μεταξὺ τῆς πληροφορίας τοῦ Ἐπιφανίου Κύπρου καὶ τῆς Ἀποκρύφου «Ἰστορίας τοῦ Ἰωσήφ». Ἡ μεγάλη ἡλικία τοῦ Ἰωσήφ κατὰ τὸν χρόνον τῆς μνηστείας του μετὰ τῆς Θεοτόκου ἀποτελεῖ συνείδησιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, καθόσον αὕτη προεβάλλετο καὶ βιολογικῶς ὡς ἰσχυρὸν ἐπιχείρημα κατὰ τῶν ἐχθρῶν της, τῶν δεχομένων τὰ τέκνα τοῦ Ἰωσήφ ὡς τέκνα καὶ τῆς Μαρίας.

Ἡ στενὴ συσχέτισις τῆς χηρείας τοῦ Ἰωσήφ πρὸς τὴν μνηστείαν του μετὰ τῆς παρθένου Μαρίας, ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων,

139. "Ὅρα Ἐπιφανίου, Πανάριον 78,8. Migne E.Π. 42,709C-D. Ἀντιθέτως τὰ Ἀπόκρυφα «Εὐαγγέλιον τοῦ Ψ. Ματθαίου» καὶ «Ἰστορία τοῦ Ἰωσήφ» παρουσιάζουν αὐτὸν νήπιον κατὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς του. Τὴν ἀποψιν τούτων ἀκολουθεῖ καὶ ὁ ρωμαιοκαθολικὸς V. E r m o n i, μν. ἔργ. παρὰ F. V i g o u r o u x, Dictionnaire de la Bible, Paris 1903, III 1673.

140. Πρβλ. 1 Κορ. 9,5. Ἐπιφανίου ἀγιοπολίτου, μν. ἔργ. ΙΔ', Migne E.Π. 120,204A-B.

141. "Ὅρα Πανάριον 61,10, Migne E.Π. 41,908A. Κατὰ τὸν Ἐπιφάνιον, ὁ Ἰωσήφ ᾔτο 84 ἐτῶν ὅτε ἐπέστρεψε ἐξ Αἰγύπτου. Πρβλ. J. H a s t i n g, ἔνθ' ἀν. I, 324B. ἄρθρον «The Brothern of Lord III».

142. "Ὅρα «Ἰστορία τοῦ Ἰωσήφ», ἐκδ. S. M o r e n z, 6-9. Κατὰ τὸν Ἐπιφάνιον ἀγιοπολίτην (μν. ἔργ. Β', Migne E.Π. 120,189B), ὁ Ἰωσήφ καὶ ἡ Παρθένος Μαρία ἦσαν δύο ἀδελφῶν παιδία». Ὁ Ἐπιφάνιος (αὐτόθι Θ', Migne E.Π. 120,196C-D) λέγει ὅτι ὁ Ἰωσήφ «κατήγαγε τὴν παρθένον εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ παρέδωκεν αὐτῇ τὰς δύο θυγατέρας αὐτοῦ, σοφίαι καὶ συνετίαι αὐτῆν ὡς ἑαυτὰς...».

κατανοεῖται ἐκ τοῦ ἰδιάζοντος, ἀν καὶ οὐχὶ ἀσυνήθους, χαρακτῆρος τῆς μνηστείας ταύτης. Τὸν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα ταύτης συνιστᾷ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ ἡ ὑποχρέωσις τοῦ ἱερατείου τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, εἰς τὸ περιβάλλον τοῦ ὁποίου ἔζησεν ἡ παρθένος Μαρία τὰ παιδικὰ ἔτη τῆς ζωῆς της¹⁴³, ὅπως ἐνδιαφερθῆ διὰ τὴν οἰκογενειακὴν προστασίαν καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἤδη ἐνηλικιωθείσης, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ πλήρως ἀπορφανισθείσης, κατόπιν τοῦ θανάτου ἀμφοτέρων τῶν γονέων της¹⁴⁴. Τὴν φροντίδα ταύτην ὑπεγόρευον ἡ θεοκρατικὴ ὀργάνωσις τῆς Ἰσραηλιτικῆς κοινωνίας καὶ ἡ μὴ μεταβίβασις τῆς ἰδιοκτησίας εἰς ἕτερον γένος, καθὼς καὶ αἱ περὶ μνηστείας ἰσχύουσαι γενικώτερον ἰουδαϊκαὶ συνήθειαι¹⁴⁵. Αἱ ὄντως μυθιστορηματικῶς χαρακτῆρος πληροφορίαι τοῦ «Πρωτευαγγελίου τοῦ Ἰακώβου» βασίζονται ὅπωςδῆποτε εἰς τὴν καθαρὰν ἱστορικὴν πραγματικότητα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ μνηστεία τῆς ἀπορφανισθείσης παρθένου Μαρίας μετὰ τοῦ ὑπερήλικος ἐν χρεῖα εὐρισκομένου Ἰωσήφ εἶχε πρωτίστως τὸν χαρακτῆρα τῆς προστασίας τῆς μνηστῆς αὐτοῦ. Οὕτω πρέπει ἀκριβῶς νὰ κατανοηθῆ ἡ διὰ τῆς μνηστείας ταύτης παραλαβὴ τῆς παρθένου Μαρίας ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ περιβάλλοντος τοῦ ναοῦ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ὁ Ἰωσήφ παρουσιάζεται προσπαθῶν κατ' ἀρχὰς νὰ ἀποφύγῃ τὴν μνηστείαν ταύτην, τελικῶς ὅμως τὴν ἀποδέχεται ἕνεκα νομικῶν καὶ θρησκευτικῶν λόγων. Ἡ παραλαβὴ τῆς παρθένου Μαρίας ἐξ ἀνάγκης εἰς τὸν οἶκον του, εὐθὺς μετὰ τὴν πρᾶξιν τῆς μνηστείας, δὲν ἀπαλλάσσει αὐτὸν τῆς ὑποχρέωσεως τῆς ἐπίσημου ἐξαγγελίας τῆς ἡμέρας τοῦ γάμου του μετ' αὐτῆς εἰς τοὺς ἀρμοδίους ἐμπροσώπους τοῦ ἱερατείου. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ διαπίστωσις τῆς ἐγκυμοσύνης τῆς Θεοτόκου ἔθετεν αὐτὸν πρὸ τοῦ διλήμματος τῆς καταγγελίας τῆς παρθένου ἐπὶ μοιχείᾳ, ἡ ὁποία συνεπήγετο τὸν λιθοβολισμόν της (Λευϊτ. 20,10), ἢ τῆς ἐμφάνισσεως αὐτοῦ ὡς τοῦ πατρὸς τοῦ κυφορουμένου (Δευτ. 22,28-29). Διὰ τὸν Ἰωσήφ τὸ διλήμμα τοῦτο ἐξέλιπεν ἀπὸ τῆς στιγμῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐβεβαιώθη ὅτι ὁ Θεὸς ἐπέλεξεν αὐτὸν ὡς προστάτην καὶ ὄργανον τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μεσσοῦ.

Ἡ χρεῖα τοῦ Ἰωσήφ, ἡ ἐνηλικίωσις τῶν τέκνων του, καὶ ἡ μνηστεία αὐτοῦ μετὰ τῆς παρθένου Μαρίας ἀσφαλῶς ἠλλαξαν κατὰ πολὺ τὸν τρόπον καὶ τὰς συνηθείας τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Κατὰ τὰς περιγραφὰς τοῦ Πρωτευαγγελίου τοῦ Ἰακώβου, δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωσις τῆς διαμονῆς τοῦ Ἰωσήφ εἰς Ἱερα-

143. Περὶ τοῦ εἰδικοῦ χώρου εἰς τὸ περιβάλλον τοῦ ναοῦ, ὅπου διέμενον αἱ ἀφιερωθεῖσαι εἰς τὸν Θεὸν παρθένοι, ὅρα Ἐπιφανίου ἀγιοπολίτου μν. ἔργ. ΣΤ', Migne E.Π. 120,102C.

144. Ὅρα Ἐπιφανίου ἀγιοπολίτου, μν. ἔργ. Ε', Migne E.Π. 120, 192B.

145. Πρβλ. J. Jeremias, μν. ἔργ. II, 238-241. M. A. Σιώτου, ἔνθ' ἀν. 20.

σδλυμα, ὅτε ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἱερατείου διὰ τοῦ δεσμοῦ τῆς μνηστείας ἢ φροντίς τῆς παρθένου Μαρίας¹⁴⁶. Πάντως ὁ Εὐαγγελισμὸς αὐτῆς προβάλλεται εἰς τὸ περιβάλλον τῆς Ναζαρετ (Λκ. 1,26 ἔξ.). Ἔκτοτε παρουσιάζεται ὁ Ἰωσήφ ἀφωσιωμένος περισσότερον πρὸς τὴν κατὰ συνείδησιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀνατεθεῖσαν εἰς αὐτὸν ἐγκυμονοῦσαν παρθένον, καὶ ὀλιγώτερον πρὸς τὰ τέκνα του¹⁴⁷.

Ἔτσι καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ἢ ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ μὴ ἀποπομπῆ τῆς παρθένου Μαρίας μετὰ τὴν διαπίστωσιν τῆς ἐγκυμοσύνης της παρεῖχεν εἰς αὐτὸν τὸ δικαίωμα τῆς ἐμφανισεῶς του, ὡς ἄλλως ὑπὸ πάντων ἐθεωρεῖτο φυσικόν, ὡς πατὴρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Λκ. 2,48), καὶ ὡς ἄνδρὸς τῆς Θεοτόκου (Μτθ. 1,20). Οὕτω παρουσιάζεται ὁ Ἰωσήφ καθ' ὅλον τὸν μετέπειτα βίον του μετ' εὐλαβείας καὶ φόβου Θεοῦ ὡς ὁ κατὰ νόμον θετὸς πατὴρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὡς ὁ κατὰ νόμον οἰκογενειακὸς προστάτης τῆς μνηστῆς του παρθένου Μαρίας¹⁴⁸. Τὸ γεγονός τοῦτο ἀπεσυνέδεσεν ἀσφαλῶς τὸν Ἰωσήφ

146. Ὁρα Πρωτευαγγέλιον Ἰακώβου 15,1: «Τί ὅτι οὐκ ἐφάνης ἐν τῇ συνόδῳ ἡμῶν;».

147. Ἐρωτᾶται κατὰ πόσον μετὰ ταῦτα συνετάγη πρακτικὸν γάμου. Μᾶλλον πρέπει νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι τοιοῦτον θέμα δὲν ἐτέθη κἀν οὔτε ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ οὔτε ὑπὸ τῆς παρθένου Μαρίας. Πρβλ. Μ. Βασιλείου, Εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Κυρίου § 5. ΒΕΠΕΣ 54,230, 13-25: «Οὐκ ἐγίνωσκεν γὰρ αὐτήν, φησὶν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον. Τοῦτο δὲ ἤδη ὑπόνοιαν παρέχει, ὅτι μετὰ τὸ καθαρῶς ὑπηρετήσασθαι τῇ γεννήσει τοῦ Κυρίου τῇ ἐπιτελεσθεισῇ διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, τὰ νενομισμένα τοῦ γάμου ἔργα μὴ ἀπαρνησαμένης τῆς Μαρίας. Ἡμεῖς δέ, εἰ καὶ μηδὲν τῶ τῆς εὐσεβείας παραλυμαίνεται λόγῳ (μέχρι γὰρ τῆς κατὰ τὴν οἰκονομίαν ὑπηρεσίας ἀναγκαῖα ἢ παρθενία, τὸ δὲ ἐφεξῆς ἀπολυπραγμόνητον τῶ λόγῳ τοῦ μυστηρίου), ὅμως διὰ τὸ μὴ καταδέχεσθαι τῶν φιλοχρήστων τὴν ἀκοήν, ὅτι ποτὲ ἐπαύσατο εἶναι παρθένος ἢ Θεοτόκος, ἐκείνης ἡγούμεθα τῆς μαρτυρίας αὐτάρκεις. Πρὸς μὲν τό, ὅτι ὁ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς, ὅτι τὸ ἕως' πολλοῦ χρόνου μὲν τινα δοκεῖ περιορισμὸν ὑποφαίνειν, κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν τὸ ἀόριστον δεικνύει» (Μτθ. 1,25). Ὁ V. Ermioni (ἔνθ' ἀν. III, 1671) ἐκλαμβάνει τὸ Μτθ. 1,20 ὡς δηλωτικὸν τῆς πράξεως τοῦ γάμου, κατὰ τὸ Δευτερ. 20,7.

148. Πρβλ. Εὐσεβίου, Πρὸς Στέφανον... Α', στ'. ΒΕΠΕΣ 23,302,22-32: «Οὐκοῦν ἀποδέδεικται ὅτι χρησίμως κατ' ἐκείνου καιροῦ, ἢ μὲν ἐξ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ Ἰησοῦ γένεσις παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀπεσιωπάτο, ὁ δὲ Ἰωσήφ ἐν χώρᾳ πατὴρ παρελαμβάνετο. Εἰκότως οὖν ὁ πατὴρ τοῦ παιδὸς ἐγενεαλογεῖτο· εἰ δ' οὖν μὴ τοῦτο ἐγεγονεί, ἀπάτωρ ἂν ἐνομισθῆ ὁ παῖς μὴ ἐκ πατρός γενεαλογούμενος· τοῦτο δὲ εἰς ἀσέβειαν ἤγαγεν ἂν τοὺς πολλούς, οἳ δι' ἄγνοιαν τῆς περὶ τὸ πρᾶγμα ἀληθείας ἐδυσφήμουν τὴν γένεσιν· χρησίμως οὖν καὶ τοῦ τέκνονος (υἱὸς) καὶ τῶν ὀνομασμένων τέκνων ἀδελφὸς ἐχρημάτιζεν· ἐπεὶ καὶ Θεὸς Λόγος ὢν, οὐκ ἀπηρεῖτο ἑαυτὸν εἶναι ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ παρήγγελλε τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν, ὅτι αὐτὸς εἶη ὁ πάλαι πρὸ τῶν προφητῶν ἤξειν βοῶμενος ὁ Χριστὸς τοῦ Θεοῦ...».

ἐκ τῆς Ναζαρετ καὶ τῆς εἰς αὐτὴν μονίμου κατοικίας του¹⁴⁹, μέχρι τῆς ἐπι-
στροφῆς του ἐξ Αἰγύπτου¹⁵⁰.

δ'. Ὁ θάνατος τοῦ Ἰωσήφ. Περὶ τοῦ χρόνου καὶ τῶν περι-
στατικῶν τοῦ θανάτου τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ οὐδεμία ὑπάρχει πληροφορία
τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπὶ τῇ βάσει μόνον τῆς ἔρμη-
νείας τῶν χωρίων Μρκ. 5,4, Ἰωάν. 2,1-2 καὶ 19,26-27, ὡς καὶ Πράξ. 1,14
διευτυπώθη ἢ πιθανώτατα ὀρθῇ ἀποψις, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ μνήστωρ Ἰωσήφ
ἀπέθανεν ὄχι μόνον πρὸ τῆς σταυρώσεως τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ἀκόμη καὶ πρὸ τῆς
ἐνάρξεως τῆς δημοσίας δράσεώς του¹⁵¹. Ἡ γνώμη τοῦ Ἰππολύτου Ρώμης¹⁵²,
κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἰωσήφ παρέστη μετὰ τῆς Θεοτόκου Μαρίας καὶ τῶν υἱῶν
του εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, κατὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, ὅτε
καὶ προσεκύνησαν αὐτόν, οὐδεμίαν ἔχει ἱστορικὴν βάσιν. Αὕτη ἀποτελεῖ
συνέπειαν τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰππολύτου τυπολογικῆς ἔρμηνείας τοῦ χωρίου τῆς
Γενέσεως 37,10.

Ὡς ἤδη ἐξετέθη, ἡ ἀπόκρυφος «Ἱστορία τοῦ Ἰωσήφ»¹⁵³
λίαν ἐμπεριστατωμένως ἀναφέρεται εἰς τὰ περιστατικὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ,
τὰ ὁποῖα ἀναντιρρήτως ἔχουν μυθιστορηματικὸν χαρακτῆρα. Τὴν πληρο-
φορίαν τοῦ κειμένου τούτου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἰωσήφ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν
111 ἐτῶν¹⁵⁴ ἀποδέχονται ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀποκρύφων κειμένων καὶ πολλοὶ

149. Ἐνταῦθα ἔχουν θέσιν αἱ ἀναγκαῖαι πρὸς τοῦτο ἀναβάσεις εἰς Ἱεροσόλυμα, εἰς τὴν «ὄρεινὴν, πὸ λιν Ἰούδα», τῆς Θεοτόκου πρὸς τὴν συγγενίδα αὐτῆς Ἐλισάβητ (Λκ. 1,39-56. Πρβλ. Ὠριγένους, Ὁμιλία 7 εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, ΒΕΠΕΣ 15, 22,17-19), εἰς Βηθλεὲμ διὰ τὴν ἀπογραφὴν κλπ.

150. Πρβλ. Ἰππολύτου Θηβαίου μν. ἔργ. ἐκδ. F. Diekamp 1-2: «παρῴκησεν ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Ἡλιουπόλει τῇ κατὰ Μέμφιν...». Αὐτόθι, 10,13-11,2. 15, 17.18,10· κατὰ τὸν Ἐπιφάνιον ἀγιοπολίτην (μν. ἔργ. Migne E.Π. 120, 204A'), ὁ Ἰωσήφ παρέμεινε πέντε ἔτη εἰς Αἴγυπτον μετὰ τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ. Κατὰ τὸν συντάκτην τῆς «Ἱστορίας τοῦ Ἰωσήφ» (κεφ. 9), ὁ Ἰωσήφ ἦλθεν εἰς Αἴγυπτον παρακινηθεὶς ὑπὸ τοῦ Διαβόλου.

151. Ὅρα καὶ Μτθ. 12,46. Μρ. 3,31. Λκ. 8,19. Κατὰ τὸν συντάκτην τοῦ «Συναξαρίου» τοῦ Ἰωσήφ, οὗτος ἀπέθανε μετὰ τὸ 120ν ἔτος τῆς ἡλικίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅρα «Ὁρολόγιον τοῦ Μέγα», ἐκδ. «Ἀστέρος» Ἀδελφῶν Παπαδημητρίου, Ἀθῆναι 1973, 227. Πρβλ. William Smith and Rev. J. M. Fuller, A Dictionary of the Bible, comprising its Biography, Geography and Natural History, 2nd éd. London 1893, I' 2, 1806 Πρβλ. A. V. Ermioni, ἐνθ' ἄν. III, 1672. J. Hastings, ἐνθ' ἄν. I, 322A.

152. Ὅρα Ἰππολύτου Ρώμης, Εἰς τὰς εὐλογήσεις τοῦ Ἰακώβ. ΒΕΠΕΣ 6,134,8-10.

153. Ὅρα ἐνταῦθα § 4, δ.

154. Ἰσως ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἔχει σχέσιν πρὸς τὰ ἔτη τῆς ζωῆς τὸν Πατριάρχου Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 110 ἐτῶν.

ἐκ τῶν μεταγενεστέρων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων¹⁵⁵. Αἱ ὑπὸ νεωτέρων ἐρευνητῶν διατυπωθεῖσαι διάφοροι γνώμαι, περὶ τοῦ χρόνου τοῦ θανάτου τοῦ Ἰωσήφ, οὐδεμίαν ἔχουν ἱστορικὴν ἀξίαν¹⁵⁶. Σύγχυσις ὑπάρχει καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ταφῆς τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ. Ὁ θάνατος τοῦ Ἰωσήφ πρὸ τῆς δημοσίας δράσεως τοῦ Κυρίου προβάλλει τὴν Ναζαρετ ὡς τὸν τόπον τῆς ταφῆς του¹⁵⁷. Νεώτεροι ἐρευνηταὶ ὁμιλοῦν περὶ τῆς ταφῆς τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ συγκεκριμένως εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων, ὅπου ἦσαν καὶ οἱ τάφοι τῶν μεγάλων Πατριαρχῶν καὶ τῶν Προφητῶν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ δὴ παραπλεύρως τοῦ τάφου τοῦ θεοδόχου Συμεῶν¹⁵⁸. Ἐρωτᾶται μήπως πρόκειται περὶ συγχύσεως μεταξὺ τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ; Εἰς τοὺς μεταγενεστέρους προσκυνητὰς τῶν Ἁγίων Τόπων ἐπεδεικνύοντο ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς Γεθσημανῆ καὶ οἱ τάφοι τῶν γονέων τῆς Θεοτόκου, Ἰωακείμ καὶ Ἄννης, ὡς καὶ ὁ τάφος τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ¹⁵⁹. Ὁ Otto Zöckler ἀναφέρει παράδοσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ μνήστωρ Ἰωσήφ εἶναι εἰς ἐκ τῶν ἀναστάντων νεκρῶν κατὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Μτ 27,52-53), ὁ ὁποῖος κατόπιν ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς¹⁶⁰.

ε' Ἡ τιμὴ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν μνήστορα Ἰωσήφ. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ τιμᾷ τὸν μνήστορα Ἰωσήφ ὡς ἓνα τῶν Ἁγίων αὐτῆς. Ἡ ἑορτὴ τῆς μνήμης αὐτοῦ εἶναι στενώτατα συνυφασμένη πρὸς τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων. Τοῦτο κατανοεῖται πλήρως ἐκ τῆς δεσποζούσης θέσεως, τὴν ὁποίαν κατέχει οὗτος, κατὰ τὰ Εὐαγγέλια τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦ Λουκᾶ, εἰς τὰ περιστατικά τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅθεν ἡ πρὸς τὸ πρόσωπόν του τιμὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς Ἁγίου αὐτῆς ὑπηγορεύετο ἀπὸ τὰ περιστατικά ταῦτα, διὸ καὶ ἡ καθιέρωσις τῆς μνήμης του, ὡς ἑορτὴ τῆς Ἐκκλησίας δὲν πρέπει χρονικῶς νὰ ἀπέχη πολὺ ἀπὸ τὸν χρόνον τῆς ὑπ' αὐτῆς καθιερώσεως τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων. Κατὰ τὸ σήμερον ἰσχύον ἑορτολόγιον, ἡ μνήμη του τιμᾶται τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ

155. Ὅρα Ἀπόκρυφον «De nativitate Mariae» 8,1 καὶ 14, ἐν «Textes and Studies», IV, 2,130 ἐξ. Πρβλ. M. Testuz, Papyrus Bodmer V, Nativité de Marie 1958.

156. Πρβλ. Otto Zöckler, Joseph der Pflegevater Jesu, ἐν REPTHK IX, 362. J. Blinzler, Die Brüder und Schwestern Jesu. 2. Aufl. Stuttgart 1967. 49,2.

157. Πρβλ. Clemens Kopp, Die Heiligen Stätten der Evangelien, Regeusburg 1959, 66-70. 101.

158. Ὅρα Otto Zöckler, ἔσθ' ἀν. IX, 362 ἐξ.

159. Ὅρα Ἀμβροσίου Φιρμινίου Διδότου, Σημειώσεις ἐξ ἐνὸς ταξιδίου εἰς τὴν Ἀνατολήν τῶ 1816 καὶ 1817. Πρβλ. Ἐφημερίδα «Ἐστία», Ἀθῆναι 7.2.1985, 4, στήλη 6-7.

160. Πρβλ. Erich Fascher, Das Weib des Pilatus (Mth. 27,19). Die Auferweckung der Heiligen (Mtth. 27,51-53), Halle 1951, 32-51.

Γέννησιν, μετὰ τῶν «Προφητάνακτος Δαυίδ καὶ Ἰακώβ τοῦ ἀδελφοθέου». Τὴν στενὴν σχέσιν τῆς ἐορτῆς αὐτοῦ ἐκφράζει εἰς τὸ σύνολόν της καὶ αὐτὴ ἡ ἀσματικὴ ἀκολουθία της.

Εἶναι ἀληθές ὅτι αἱ ἐορταστικαὶ ἐκδηλώσεις τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τιμὴν τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ ὑπόκεινται εἰς τὴν ὑπ' αὐτῆς ἰδιαίτεραν προβολὴν τοῦ γεγονότος τῆς θείας ἐνσαρκώσεως, διὰ τῆς ἐορτῆς τῶν Χριστουγέννων. Ἐχουν δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέσιν οἱ λόγοι τοῦ Μ. Βασιλείου: «Σιγάσθω τὰ περιττὰ ἐν Ἐκκλησίᾳ Θεοῦ· δοξαζέσθω τὰ πεπιστευμένα· μὴ περιεργαζέσθω τὰ σιωπώμενα. Ἐκεῖνοις σεαυτὸν ἀνάμιξον τοῖς μετὰ χαρᾶς ἐξ οὐρανῶν ὑποδεξαμένοις τὸν Κύριον»¹⁶¹. Οὕτω κατανοεῖται ἡ περιωρισμένη ἀνέγερσις ναῶν πρὸς τιμὴν τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, ὡς καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ὀνόματος «Ἰωσήφ» ὡς βαπτιστικοῦ ὀνόματος Χριστιανῶν. Πάντως ἐτίμων τὸν μνήστορα Ἰωσήφ καὶ κατὰ τὸ ἀπώτερον παρελθόν, ὡς καὶ σήμερον ἀκόμη, φέροντες ὡς προσωπικὸν βαπτιστικὸν ὄνομά των τὸ ὄνομά του πολλοὶ Χριστιανοί, ἰδίᾳ δὲ Μοναχοὶ καὶ Κληρικοί. Ἰδιαίτερος εἶναι γνωστοὶ εἰς τὴν ἱστορίαν οἱ διὰ τοῦ ὀνόματός των τιμήσαντες τὸν μνήστορα Ἰωσήφ ἄνδρες τῆς Ἐκκλησίας· Ἰωσήφ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης (θ' αἰών), Ἰωσήφ ὁ ὑμνογράφος, ὁ Στουδίτης (809-811), οἱ Πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως Ἰωσήφ ὁ Α' (1268-1275) καὶ ὁ Β' (1416-1439), Ἰωσήφ, ὁ Σαμάκος, ὁ ἡγιασμένος (ιε' αἰών), Ἰωσήφ ὁ ἐθνομάρτυς Θεσσαλονίκης (1770-1821) κ.π.ἄ. Ὡς ἀναφέρει ὁ Κρουμβάχερ, τὸ πρόσωπον τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ κατέχει δεσπόζουσαν θέσιν καὶ εἰς τὰ «Δημοτικὰ ποιήματα» τοῦ ἰε' αἰῶνος, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ¹⁶².

Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία προβάλλει ὅλως ἰδιαίτερος τὴν μνήμην τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ. Αὕτη δις ἀνεκήρυξε τοῦτον ὡς προστάτην της· α) διὰ τοῦ Διατάγματος τῆς 8.12.1870, τοῦ Πάπα Πίου ΙΧ', διὰ τοῦ ὁποῦ καὶ τὸν προβάλλει περισσότερο καὶ αὐτῶν τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου· καὶ β) διὰ τῆς Ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς τοῦ Πάπα Λέοντος ΙΙΙ, τῆς 10.8.1889¹⁶³. Ἐντεῦθεν κατανοεῖται καὶ ἡ ὑπαρξίς πολλῶν ρωμαιοκαθολικῶν ναῶν πρὸς τιμὴν τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ, φερωνύμων μοναχικῶν ταγματῶν καὶ ἰδρυμάτων, ἔτι δὲ περισσοτέρων ρωμαιοκαθολικῶν τιμώντων τὸν μνήστορα Ἰωσήφ διὰ τοῦ βαπτιστικοῦ ὀνόματός των. Ἡ ἰδιαίτερα αὕτη τιμὴ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας εἶναι πράγματι ἐν ἑκ τῶν πολλῶν ἰδιαίτερον ἐορτολογικῶν χαρακτηριστικῶν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης

161. Ὁρα Μ. Βασιλείου, Εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν § 6. ΒΕΠΕΣ 54,233,25-28.

162. Ὁρα Κρουμβάχερ, Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας, μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Γ. Σωτηριάδου, Ἐν Ἀθήναις 1900, τόμ. 3,76, § 354,3.

163. Πρβλ. Otto Zöckler, ἐνθ' ἄν., 363-365.